ՔՍԱՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ Ա̂ՐԾՐՈՒՆԻ

ՆԵՐԿԱՅ **1894** ԹՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է:

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը՝ 10 ր., տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., ամսական 1 րուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ:

Օտարաքաղաքացիք պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ. Редакція «Мшакъ», իսկ արտասահմանից՝ Tiflis. Rédaction «MSCHAK»:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ երեք ամիս. Մի մեծ վէրք.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մի նկատողութիւն. Վեհափառ կաթողիկոսի նոր գիրքը. Հարցեր. Նամակ Բագուից. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Էլզաս-Լօտարինգիա. Նամակ Անգլիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—կանոնք.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Պիրամիդների աշխարհում.

ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ

Նոյեմբեր ամսից սկսած՝ մեր ամենամեծ ուշադրութեան առարկան է եղել անցեալ տարվայ անբերրիութիւնը: Մենք աշխատել ենք մանրամասն և ճիշդ տեղեկութիւններ ձեռք բերել և որչափ ներել են հանգամանքները՝ հաղորդել նրանց մեր ընթերցողներին:

Անբերրիութեան գլխաւոր կէտերն են՝ Ալեքսանդրոպոլի և Նոր-Բայազէտի գաւառները և Կարսի նահանգի այն մասը, որ ձգված է Ախուրեանի հոսանքով: Ուրիշ տեղեր էլ կան վնասված դաշտավայրեր, սակայն համեմատաբար թոյլ կերպով:

Ահա այդ մեծ լեռնադաշտերի հոգսն էր, որ պաշարել էր թէ վարչական հաստատութիւններին և թէ այն անձանց, որոնց սրտին մօտ են ժողովրդական շահերը:

Այդ անբարեյաջող հանգամանքին աւելացաւ և մի ուրիշը,—հարևան երկիրներից, ուր նոյնպէս տեղի ունէր անբերրիութիւնը, եկան մեր կողմերը դժբաղդ գաղթականներ՝ մեզանից ապրուստի միջոց խնդրելու: Դրանց օգնել-պահպանելը դարձաւ մի նոր հոգս, որ նոր միջոցներ էր պահանջում:

Կարսում, Ալեքսանդրոպոլում, Երևանում և Նոր-Բայազէտում կառավարչական անձերի և տեղական հասարակութեան ջանքերով, հիմնվեցին մասնաժողովներ, որոնք կազմակերպեցին նպաստներ ժողովելու և կարօտեալներին օգնելու գործը: „Մշակի" և կովկասեան Բարեգործական ընկերութեան ստացած գումարները ուղարկվեցին այդ մասնաժողովներին և ճիւղերին: Այնուհետև կառավարութիւնը կարգադրեց սերմացու ձեռք բերելու և գիւղացիներին բաժանելու փոխարինաբար: Իսկ Էջմիածինը ձեռնարկեց օգնել այն կարօտեալներին, որոնք դիմում էին անմիջապէս այնտեղ:

Դժբաղդաբար, ծանր վիճակը դեռ շարունակվում է և ամբողջ երեք ամիս ժամանակ կայ առաջներիս, մինչև հունձը հասնի և ցորենը կալսվի այն սարահարթներում, որոնք վնասվել են անցեալ տարվայ անբերրիութիւնից:

Ամբողջ երեք ամիս ժամանակ:

Եւ ուրեմն մօտ իննսուն, հարիւր օր պէտք է հունձի սպասի րոպէ առ րոպէ այն գիւղացին, որի համար ամեն մի օրը տարի է թվում այժմ:

Եւ անկասկած, ժողովրդին կարելի է բաւականաչափ օգնել և պահպանել մինչև նոր հունձը, եթէ սկսված օգնութիւնը շարունակվի, եթէ հասարակութեան բոլոր շրջանները կատարեն իրանց պարտքը:

Մի կողմից կառավարութեան մի ամիս առաջ տուած նպաստը՝ սերմացուի վերաբերմամբ, միւս կողմից երկու ամսից ի վեր շարունակվող մասնաւոր դրամական նպաստները, յոյս են տալիս մեզ, որ մեր հասարակութիւնը կաշխատի այս անգամ պատւով լուծել իր առաջ դրած խնդիրը, օգնելով կարօտեալներին եղբայրական պատրաստակամութեամբ և միջոց տալով նրանց՝ վերականգնելու իրանց քայքայված տնտեսութիւնը:

ՄԻ ՄԵԾ ՎԷՐՔ

Նորերս լրագրութեան մէջ երևացած այն լուրը, որ մեծահռչակ Բագւում մի տխրահռչակ քահանայ պսակել է 10 տարեկան մի աղջիկ, հասակաւոր մարդու հետ, խուլ դժգոհութիւն առաջ բերեց հասարակութեան զանազան շրջաններում: Անկասկած այդ դժգոհութեան գլխաւոր պատճառը այս անգամ այն էր, որ այդպիսի մի վայրենի և աններելի պսակ կատարվում է մի մեծ քաղաքի մէջ, այն էլ թեմական տեսչի պաշտօն վարող քահանայի ձեռքով, և ոչ թէ այն, որ դա մի եզակի, երբէք չը պատահած բան էր:

Փոքրահասակ աղջիկներին մարդու տալը՝ ընդհանրապէս առնելով, գոյութիւն չունի քաղաքներում, եթէ չը հաշւենք այն խայտառակ դէպքը, որ տեղի ունեցաւ նաւթային մայրաքաղաքում:

Իսկ գիւղերում, ընդհակառակը, որտեղ ազէտ տէրտէրները տարիներից ի վեր վարժվել են ամեն տեսակ վայրենի, անբարոյական գործերի մէջ, փոքրահասակ աղջիկներին մարդու տալը դարձել է մի սովորական, առօրեայ երևոյթ:

Մեր նահապետական գիւղերում, որտեղ ժողովուրդը որդոց որդի ապրում է նահապետական, պապերից ժառանգած սովորութեամբ, և որոնք դեռ ևս չեն շփված քաղաքային կեանքի հետ, այդ վայրենի սովորութիւնը չը կայ.—նահապետական կեանքով ապրող գիւղերում աղջիկը մարդու է գնում արդէն հասակ առած ժամանակ, երբ նա բացի տանտիկնոջ պարտաւորութիւնները կատարելուց, հանդիսանում է իբրև ընտանիքի աշխատող անդամ և դուրսը՝ դաշտում, մասնակցելով մարդու հետ միասին դաշտային աշխատանքներին: Իսկ մեր այն գիւղերում, ուր նահապետական սովորութիւնները արդէն քիչ-քիչ վերանում են, ուր մուտք են գործել քաղաքից փոխ առած, բայց չը մարսած զանազան բարք ու վարքեր,—այդ տեսակ գիւղերում՝ փոքրահասակ աղջիկներին մարդու տալը դարձել է ոչ թէ սովորութիւն, այլ նոյն իսկ մօդա:

Ո՞վքեր են այդ վայրենի սովորութիւնը գիւղերում մտցնողները.—այն հազարաւոր երիտասարդները, որոնք գիւղերից քաղաք տեղափոխվելով, և մի քանի տարի մնալով քաղաքում, վերադառնում են գիւղերը ամենահրէշաւոր սովորութիւններով, ամենավայրենի հակումներով: Քաղաքի լաւ կեանքին անծանօթ, բայց քաղաքի փողոցային, անբարոյական կեանքի բոլոր կողմերը իւրացրած, այդ „օտարականները" մտցնում են գիւղը և արբեցողութիւն, և վաշխառութիւն, և փոքրահասակ աղջիկների հետ ամուսնանալու սովորութիւն, և այլն և այլն:

Ով փոքր ի շատէ ծանօթ է մեր այն գիւղերին, որոնք հեռացած լինելով նահապետական կեանքից, և իւրացրած չը լինելով ոչ մի քաղաքակրթական գաղափար, գտնվում են ա ն ց ո ղ ա կ ա ն դրութեան մէջ, նա անկասկած յաճախ պատահած կը լինի, և այժմ էլ միշտ կարելի է տեսնել, թէ ինչպէս այդ գիւղերում մարդու են տալիս ոչ թէ 11, կամ 10, այլ նոյն իսկ 9 և մինչև իսկ 8 տարեկան աղջիկներ:

Ութ տարեկան երեխա՞յ և ամուսնութի՞ւն.—ծաղր է սա, թէ չարագործութիւն...

Մենք մի այբբենական ճշմարտութիւն կրկնած կը լինենք, եթէ սկսենք մի առ մի թւել, թէ ինչ դժբաղդութիւնների և ինչ թշուառութիւնների հիմք է դնում այդ տեսակ ամուսնութիւնը, խախտելով ընտանեկան կեանքի կանոնաւոր ընթացքը, և առաջ բերելով հիւանդոտ, անպէտք մի սերունդ:

Ուստի թողնելով հարցի այդ կողմը, որ ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, մենք չենք կարող այդ տխուր փաստի հետ միասին մատնանիշ չանել և այն բանի վրա, որ մեր

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԻՐԱՄԻԴՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

II

Աշխարհիս մէջ գուցէ ոչ մի քաղաք չը կայ Ալեքսանդրիայի նման, որ իր հիմնարկութիւնից մինչև այսօր այնքան երկար դարեր ոչ միայն կանգուն մնար, այլ և կօսմօպօլիտական քաղաքի դեր կատարէր:

Ալեքսանդրիա կամ, ինչպէս անուանում է այժմ տեղացի արաբ ժողովուրդը, Սկանդարիէն, ստացել է իր անունը Մեծն Ալեքսանդր Մակեդոնացուց, որը կործանելով պարսկական կայսրութիւնը և ազատելով Եգիպտոսը նրա լծի տակից ու հաստատելով իր մակեդօնական համաշխարհային պետութիւնը, հիմնեց Նեղոս գետի բերանում այդ քաղաքը, Փարոս կղզու հանդէպ: Նրա մահից յետոյ Ալեքսանդրիան դարձաւ նրա յաջորդող Պտղոմէոսեան հարստութեան մայրաքաղաքը և աշխարհի ամենավաճառաշահ ու ծաղկեալ քաղաքը, շնորհիւ իր դիրքի և յոյն ու հրեայ գաղթականների, որոնցից բաղկանում էր բնակիչների մեծ մասը: Նա ոչ միայն վաճառաշահ, այլ և համաշխարհային քաղաք դարձաւ, լուսաւորութեան կենտրօն և մինչդեռ նրան ժամանակակից քաղաքները—Բաբելօնի, Պերսէպօլիսի, Տիւրոսի և Սիդօնի հետքն անգամ չէ մնում, նա դեռ կանգուն է այսօր՝ հազարաւոր տարիներից յետոյ, և այսօր ևս աշխարհիս ծաղկեալ քաղաքներից մինն է:

Հէնց իր հիմնարկութեան օրից Ալեքսանդրիան դարձաւ Յունաստանի եգիպտական մայրաքաղաքը: Դիոդորի ժամանակ նա ունէր 300 հազար ազատ մարդկանցից բաղկացած բնակիչներ, իսկ ստրուկների և եկւորների հետ միասին բնակիչների թիւը հասնում էր մօտ մի միլիոնի:

Լագիտեան Պտղոմէոսները Ալեքսանդրիայից շինեցին յունական կուլտուրայի կենտրօն: Վաճառականութիւնը, գեղարուեստները, գիտութիւնը և արհեստները վերին աստիճանի ծաղկեալ դրութեան հասան: Քաղաքը դարձաւ մի և նոյն ժամանակ և բոլոր նաւագնաց ազգերի կենտրօնատեղին: Աշխարհիս ամեն կողմից, մանաւանդ Հնդկաստանից, թափվում էր Ալեքսանդրիա այնպիսի հարստութիւն, որ առասպելների կարգը կարող է անցնել: Պտղոմէոս II Թագաւորը, Փիլադելֆ կոչվածը, նա որ հիմնեց Ալեքսանդրիայի հռչակաւոր գրատունը, տարեկան 12 միլիօն րուբլի եկամուտ էր ստանում և իր մահից յետոյ 900 միլիօն կարողութիւն թողեց: Նաւագնացութեան զարգացման համար Պտղոմէոս Փիլադելֆը կանգնել տուեց Ալեքսանդրիայի լուսատու աշտարակը, որ շինված լինելով Փարոս կղզու վրա, ստացաւ և նրա անունը: Այդ կղզին գտնվում էր Ալեքսանդրիայի նաւահանգստի հանդէպ և այն ժամանակ միացրած էր քաղաքի հետ մի երկար նաւուղիով, որ կոչվում էր Հէպտաստադիօն (7 ստադիօն, իսկ ստադիօնը 84 սաժէն է): Փարոսը շինված էր ամբողջապէս սպիտակ մարմարիօնից մի ժայռի վրա, որի բարձրութիւնը ծովի մակերևոյթից 300 փուտ էր, իսկ իր աշտարակի բարձրութիւնը նոյնպէս 300 փուտ լինելով, ամբողջ բարձրութիւնը 600 փուտ էր: Նրա գլխին միշտ վառվում էր մեծ բոց, որ լուսաւորում էր 10 ծովային մղոն հեռաւորութեամբ նաւերը և ուղղում էր նրանց դէպի նաւահանգիստը: Փարոսի շինողը Սօստրատ ճարտարապետն էր, որ իր անունը միայն անմահացնելու համար դիմեց հետևեալ խորամանկութեան. նա քանդակեց իր անունը փարոսի մարմարիօնի վրա և ծեփեց մարմարիօնը, և ծեփի վրա գծագրեց Պտղոմէոսի անունը. ժամանակը աւերելով ծեփը, ջնջեց Թագաւորի անունը և այդպիսով մնաց ճարտարապետի անունը քանդակված փարոսի վրա, որը, ինչպէս յայտնի է, աշխարհիս 7 հրաշքներից մինն էր համարվում:

Նաւագնացութեան հետ միասին խիստ զարգացած էր և նաւաշինութեան արհեստը: Սիրակուզի Թագաւոր Հիէրօնը շինել տուեց մի նաւ, որի համար ոչ մի նաւահանգիստ չը գտնվեց, այնքան մեծ էր նա, բացի Ալեքսանդրիայից, ուստի Հիէրօնը իր չքեղ նաւը ընծայեց Պտղոմէոս Թագաւորին, բեռնաւորելով նրան 126,000 չափ ցորենով, 10,000 կաւէ ամաններով, որոնք լցված էին զանազան ուտելեղէններով: Այդ նաւը երկյարկանի էր. նրա մէջ կային 60 սենեակներ, խոհանոց, պարտէզ, մարզարան, գրատուն, լուացարան, ձիների ախոռ, բազմաթիւ խուցեր, հացի փուռներ, ջրաղացներ և 10 գոմ. կար Աֆրոդիտին նուիրված և մի մեհեան: Նաւը զարդարված էր շքեղ կերպով. բազմաթիւ արձաններ կանգնած էին տախտակամածի վրա, իսկ սրահների յատակամածը ներկայացնում էր մօզայիկից շինած Տրօյա քաղաքի պաշարումը: Բացի դրանից, նաւը զրահաւորված էր զանազան նետընկէց մեքենաներով և պատերազմական գործիքներով:

Պատմում են Պտղոմէոս IV-ի շինել տուած մի ուրիշ նաւի մասին, որն ունէր 400 նաւաստիներ, 3000 զինուորներ և 400 թիավարողներ:

Պտղոմէոսը իր կառուցած տաճարներով, պալատներով և այլ շինութիւններով վերածեց Ալեքսանդրիան ոչ միայն աշխարհի հռչակաւոր, այլ և ամենագեղեցիկ քաղաքներից մինի: Գլխաւոր շինութիւններն էին Ալեքսանդր Մեծի շիրիմը, փարոսը, Հիպօդրոմը և Սէրապէիւմի տաճարը, ի պատիւ Սէրապիս աստուածի:

Սակայն նրա հրաշակերտների ամենանշանաւորը Մուզէոնն է. նրա մէջ ներկայացրած էին բոլոր յայտնի գիտութիւնները, մտքի բոլոր վարժութիւնները.—փիլիսօփայութիւն, մաթէմատիկա, ֆիզիկա, բժշկականութիւն, լեզուագիտութիւն, գրականութեան բոլոր ճիւղերն իրանց ներկայացուցիչներն ունէին: Մուզէօնի գրատունը, որ զետեղված էր արքայական պալատին կից շինութեան մէջ Բրուխիումի թաղում և պարունակում էր իր մէջ ամբողջ հռոմէական, յունական, հնդկական գրականութիւնները, մինչև 400,000 հատոր գիրք ունէր և երբ չը տեղաւորվեց, 300,000 մի ուրիշ ժողովածու զետեղվեց Սէրապիւմի տաճարում:

Մուզէօնը ընդարձակ սրահներ ունէր, որտեղ կարելի էր ուսումնասիրել հին աշխարհի ամենահռչակաւոր ձեռագիրների ժողովածուները. անթիւ պաշտօնեաներ արտագրում, սրբագրում, ուղղում, ոսկեզօծում էին և պատրաստում պապիրուսները: Որտեղ մի լաւ գիրք կար, Պտղոմէոսը

գիւղական տգէտ հոգևորականութիւնը, գիւղերը լցրած անկիրթ, տգէտ տէրտէրները իրանք ևս իրանց կողմից նպաստում են այդ տեսակ վայրենի ամուսնութիւններին, կուրացած նիւթական շահից։

Ո՞վ պէտք է գիւղի մէջ բողոք յարուցանէր այդ վայրենի սովորութեան դէմ, եթէ ոչ գիւղական քահանան, որը իբրև եկեղեցու պաշտօնեայ, նոյն իսկ կարող էր veto դնել և չը թոյլատրել, որ մի 9, կամ 10 տարեկան երեխայի պսակեն 35 կամ 40 տարեկան տղամարդու հետ։ Սակայն այն գիւղացիները, որոնք հակումներ ունեն այդ տեսակ պսակներ կատարելու, շատ լաւ գիտեն տէրտէրների թուլութիւնները, շատ լաւ գիտեն, որ փողի ուժով, կաշառքով կարելի է տէրտէրին գործել տալ ամենահրէշաւոր գործեր, և գործել են տալիս...

Եւ մինչև այսօր էլ այդ տգէտ պաշտօնեաներին ոչ մի անգամ չէ արգելվել այդ տեսակ պսակներ կատարել, մինչև այսօր էլ եկեղեցական իշխանութիւնը ոչ մի հրահանգ չէ տուել իր անշնորք պաշտօնեաներին այն մասին, թէ պսակի խորհուրդը կատարելու համար քանի՞ տարեկան պիտի լինի աղջիկը կամ տղան։

Եւ ահա մի կողմից անբարոյական հակումներով վարակված տգէտ ժողովուրդը, միւս կողմից այդ անբարոյական հակումներին ույժ տուող տգէտ քահանաները՝ բացել են մեր գիւղական կեանքի մէջ մի այնպիսի մեծ վէրք, որ սպառնում է ֆիզիկապէս և բարոյապէս այլանդակել մի ամբողջ սերունդ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆ

Հարկաւոր ենք համարում մի քանի խօսք ասել Անգլիայից ստացված թղթակցութեան առիթով, որը տպագրում ենք «Մշակի» այսօրվայ համարում։

Թղթակցութեան մէջ յայտնված կարծիքը՝ լոկ անձնական բացառական կարծիք չէ, այլ մի այնպիսի կարծիք, որ բաւական տարածված է Թիւրքաց հայերի մէջ։—Եթէ մեր հանգամանքները ներէին, եթէ արգելքներ չը լինէին, եթէ մեր անձին և գլխին ոչինչ վտանգ չը սպառնար,—մենք ամեն բան կանէինք, կը խնդրէինք, կը պահանջէինք,—ահա թէ ինչպէս են դատում միամիտ Թիւրքաց հայերը։ Եւ ահա այդ եթէ-ներով է, որ այդքան տարիներից ի վեր իրանց արդարացնում են Թիւրքաց հայերի գործողները, և ամեն անգամ մի և նոյն պատասխանն են տալիս, երբ մեղադրում էք նրանց անգործունէութեան, վախկոտութեան, և դէպի հասարակաց վշտերը ունեցած անտարբերութեան մէջ։

Սակայն թողնենք մեծ խնդիրները, դժուար հարցերը և պատասխանատու ձեռնարկութիւնները։ Այդ մասին չէ մեր խօսքը այժմ, այդ մասին չէ եղել մեր խօսքը և անցեալ յօդուածում, որը առիթ է տուել Անգլիայում ապրող հային՝ փաստաբանելու Կ. Պօլսի հայերի անտարբերութիւնը։

Թիւրքաց Հայաստանում սով է տիրում. ժողովուրդը կամ սովամահ է լինում, կամ գաղթում հայրենի երկրից։ Ինքը Թիւրքաց կառավարութիւնը գէթ առ երեսս աշխատում է օգնել սովատանջներին... Կ. Պօլսի հայերը այդ շատ լաւ գիտեն և շատ լաւ տեսնում են, քանի որ Կ. Պօլսի հայոց լրագիրները իրանք ամեն օր սրտաճմլիկ տեղեկութիւններ են տպագրում սովի և գաղթականութեան մասին։

Եւ ահա առաջ է գալիս մարդասիրական աջակցութեան խնդիրը, որը ամենայն համարձակութեամբ կարելի է արծարծել և իրագործել։ Եթէ Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքը, կամ նոյն իսկ կառավարութեան բարեկամութիւնը վայելող էֆէնդիները մի օր դիմէին Թիւրքաց կառավարութեանը, սուլթանին, և յայտնէին, որ Կ. Պօլսի հայոց կոլօնիան ևս կամենում է իր կողմից փողով օգնել սովատանջ ժողովրդին, և այսպիսով կատարել մի մարդասիրական պարզ գործ, որի մէջ ոչինչ քաղաքականութիւն չը կայ և չէ կարող լինել.—ոչ Թիւրքաց սուլթանը և ոչ էլ նրա որ և է մինիստրը դրա դէմ մի բառ անգամ չէին ունենայ ասելու։ Սակայն քանի որ խնդրող, դիմող, պահանջող չը կայ, քանի որ ոչ պատրիարքն է այդ մասին մի քայլ անում, և ոչ էլ Կ. Պօլսի հայոց ինտելլիգենցիան և հասարակութիւնն է ստիպում պատրիարքին մի այդպիսի քայլ անելու, միշտ երևակայելով, որ դրանից մի վտանգ առաջ կը գայ,—ինչ կասկած, որ հարցը կը մնայ հարց, անիրագործելի մի ցանկութիւն...

Միշտ յանցանքը ուրիշի վրա գցել և արդարանալ.—դա հեշտ բան է։ Սակայն այս անգամ սովորական եղանակով արդարանալը՝ Կ. Պօլսի հայերին և Կ. Պօլսի պատրիարքին չի աջողվի։—Հայաստանի մէջ սոսկալի սով է.—նրանք մատը մատին չեն խփում, մի քայլ անգամ չեն անում։ Այդ աններելի վարմունք է, որը ոչնչով չէ կարելի արդարացնել։

*

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Մեր խմբագրութեան մէջ ստացվեց Էջմիածնի տպարանից այս օրերս լոյս տեսած «Պապիկ և Թոռնիկ» վերնագրով մի նոր գիրք, որի հեղինակն է Վեհափառ կաթողիկոս՝ Խրիմեան Հայրիկը։ Գիրքը, որ մի բաւական ստուար աշխատութիւն է, բաղկացած լինելով 24 գլխից և 212 երեսից, հրատարակվել է Կիւլպէնկեան եղբայրների ծախքով և նուիրված է նորերումս վախճանված երիտասարդ Յովհաննէս Կիւլպէնկեանի յիշատակին։

Հայ շինական ժողովրդին ուղղված առաջաբանի մէջ Վեհափառ հեղինակը յայտնում է, որ նա շարադրել է իր աշխատութիւնը յատկապէս հայ դաշտաբնակ մշակ ժողովրդի համար, որպէսզի այդ ժողովուրդը կարդալով ճանաչէ իր նշանակութիւնը, ճանաչէ ու զգայ միանգամայն իր խեղճ կեանքն ու վիճակը, իմանայ, որ եթէ ինքը, քաղաքացուն կերակրող ու հարստացնող գիւղացին, զրկված է մնում ուրիշների համար իր պատրաստած բարիքներից, դրա պատճառը «տըգիտութիւնն է, գռեհկութիւնը, կարդալ, գրել, հաշուել, տնտեսել չը գիտենալն»։

Այդ գեղեցիկ առաջաբանից իմանում ենք նոյնպէս, որ գիրքը գրված է Երուսաղէմում և նրա նիւթը քաղված է Վասպուրական երկրի, մասնաւորապէս «Վանի և Մուշի շինական ժողովրդի դաշտի ծաղիկներից»։ Առաջաբանը վերջանում է լիրիկական խոր զգացումներով համակված խօսքերով. «Վասպուրական Արծիւն էի երբեմն, բայց այժմ թևաթափ ծերացած եմ և ո՜ տայր ինձ, որ նորափետուր արծիւ լինէի, թռչէի վերանայի գէթ վերջին անգամ տեսնայի բարձրաքարին վրա դըրուած իմ աւերակ բունիկս։»

Գիրքը կարդացվում է մեծ հետաքրքրութեամբ, թէ նրա մէջ արծարծված խնդիրների, և թէ այն պարզ, գողտրիկ, սահուն, զգայուն և մշակված ժողովրդական լեզուի շնորհով, որ յատուկ է միայն «Դրախտի Ընտանիքի» և «Սիրաք ու Սամուէլի» հեղինակին։

Թէև գրքի նիւթը վերցրած է Վանի և Մուշի ժողովրդի կեանքից, բայց նրա մէջ արծարծված խնդիրները այնքան ընդհանուր են, բազմակողմանի և կենսական, որ ամբողջ հայ շինական ժողովրդի ընթերցանութեան առարկայ կարող է լինել։ Եւ ճշմարիտ, յարուցված խնդիրները ամենակենսական խնդիրներից են. ընդհանուր քաղաքատնտեսական և սօցիալական խնդիրների հետ միասին արծարծված են և այնպիսի խնդիրներ, ինչպէս հողագործութիւն, գիւղացու և քաղաքացու հալալ ու հարամ վաստակ, հողի և ջրերի հաւասար տարածում ու բաժանում, վաշխառութիւն, հոգևորականութեան տգիտութիւնը և նրա յարաբերութիւնը դէպի շինական ժողովուրդը, հայ ինտելլիգենցիայի վարմունքը և յարաբերութիւնը,—որոնք գիւղական ժողովրդի առաջադիմութեան նիւթական, բարոյական և մտաւոր զարգացման գլխաւոր ֆակտօրներն են կազմում։ Թէև այդ հետաքրքրական խնդիրները, մանաւանդ քաղաքատնտեսական և սօցիալական բարդ խնդիրները, լուծվում են միակողմանի և միամիտ կերպով և մի քանի խնդիրներ էլ շօշափվում են նոյն իսկ առանց որ և է լուծում գտնելու, բայց մի կողմ թողնելով աշխատութեան այդ թոյլ կողմը—մանաւանդ, որ հեղինակի նպատակն էլ չէ եղել այդ տեսակ խնդիրներ լուծելը, այլ նրանք յարուցված են լոկ հայ գիւղական ժողովրդի կեանքի հետ կապ ունենալու պատճառով,—պէտք է ասել, որ ամբողջ աշխատութեան մէջ նկատվում է հայ շինական կեանքի և նրա պայմանների խոր ուսումնասիրութիւն և քրիստոնէական բարոյական աշխարհայեցողութիւն. և ի դէպ է ասել, հեղինակը շատ սօցիալական խնդիրներ լուծում է միայն քրիստոնէական վարդապետութեան տեսակէտից։ Նա քարոզում է գիւղացուն, որ նրա իսկական երջանկութիւնը կայանում է հալալ, քրտնաթոր աշխատանքի, ժուժկալութեան, քաղաքացիների կեղծ լուսաւորութիւնից խոյս տալու և իսկական կրթութեան մէջ։

Այդ քարոզների հետ միասին հեղինակը խիստ կերպով պախարակում և ծաղրում է հայ ինտէլիգէնտ երիտասարդութիւնը, որ սա, աւարտելով ուսումը, կենտրօնանում է միայն քաղաքներում և չէ յօժարում գնալ գիւղերը և գործել ժողովրդի մէջ. պախարակում է առաջնորդների անփոյթութիւնը և քահանաների տգիտութիւնը, ջատագով է հանդիսանում առհասարակ կրթութեան և առաջադիմութեան և այդ մասին իր ունեցած եռանդը այնքան սաստիկ է, որ յորդորում է չը սպասել, մինչև գիւղացին դպրոցների միջոցով կրթվի և նրա միտքը մշակվի, այլ գործնական օրինակներով համոզել նրան կրթութեան և առաջադիմութեան օգտակարութեան մէջ։ Գրքի մէջ բերված են և ժողովրդական մի քանի ընտիր երգեր։

Գրքի տպագրութիւնը այնքան էլ լաւ գաղափար չէ տալիս Էջմիածնի տպարանի բարեկարգութեան մասին. տպագրութիւնը շատ տեղ անմաքուր է, երեսները խառնած, տառասխալներով, մինչդեռ տարեկան ահագին գումարներ ծախսելով, տպարանը կարող էր Վեհափառի աշխատութիւնը տպագրել խնամքով։ Գիրքը արժէ 60 կոպէկ։

«Պապիկ և Թոռնիկի» մէջ հայ ընթերցող հասարակութիւնը կը յիշէ այն ժողովրդական տաղանդաւոր գրողին, այն զգայուն, ժողովրդի սիրով ներշնչված հեղինակին, որ տուեց մեզ «Դրախտի Ընտանիք» «Հրաւիրակ Արարատեան» և «Սիրաք ու Սամուէլ»։

ՀԱՐՑԵՐ

Ամեն օր պօստը, Կովկասի զանազան անկիւններից, բերում է մեզ բազմաթիւ թղթակցութիւններ՝ քահանայական հարցի մասին։

Կարծէք մեր ժողովուրդը մի առիթի էր սպասում իր սրտի վիշտը, տարիներով տգէտ տէր-

---

խնդրում, բերում էր արտագրելու համար, յետոյ տէրերին դարձնում էր գեղեցիկ պատճէնները, իսկ բուն ձեռագիրները պահում։ Աթէնքը իր երեք տրագիկների աշխատութիւնները տուեց և փոխարէնը ստացաւ մի մի չքեղ պատճէն-օրինակ և 15 տաղանդ դրամ։

Այդ հանգամանքի շնորհիւ Պտղոմէոս քաշ տուեց, բերեց Յունաստանի և Արևելքի բոլոր գիտնականներին և Ալէքսանդրիան շուտով դարձաւ ոչ միայն տիեզերական քաղաքակրթութեան կենտրօն, այլ և գիտնականների սրբավայր։

Այդտեղից առաջացել է Ալէքսանդրեան դպրոց և Ալէքսանդրեան դար կոչվածը պատմութեան մէջ, որ յայտնի է իր ունեցած էնցիկլօպէդիական բնաւորութեամբ և որ սկիզբն առնելով Պտղոմէոսների ժամանակից (323 թ. Ք. առաջ) վերջացաւ 640 թւին, երբ արաբները տիրեցին Եգիպտոսին։ Ամբողջ 8 դար այդ դպրոցը տիրապետեց և այն ժամանակվայ աշխարհի գիտնականութեան ու գրականութեան կենտրօն հանդիսացաւ, արտադրելով այնպիսի գիտնականներ, ինչպէս գէօմէտր Եւկլիդը, ֆիզիկոս Արխիմէդը, աստղագէտ Պտղոմէոսը և այլն։

Ոչ պակաս դեր է խաղացել Ալէքսանդրեան դպրոցը և քրիստոնէական եկեղեցու պատմութեան մէջ։ Եկեղեցու ամենամեծ հայրապետները, ամենամեծ աստուածաբանները Ալէքսանդրիայի պատրիարքներն են եղել.—Կիւրեղ Ալէքսանդրացին, Որոգինէսը, Աթանասը, Կղէմէսը և այլն։ Դեռ այսօր ևս Ալէքսանդրիայի յոյնաց պատրիարքը, 90-ամեայ ծերունի Սէրաֆիօնը, որին գնացինք այցելութեան, օրթօդոքս եկեղեցու նուիրապետութեան մէջ համարվում է առաջինը։

Գուցէ ընթերցողները զարմանան, որ ես թողնելով տուրիստին վայել թռուցիկ ճանապարհորդական նկարագրութիւնը, պատմական յիշողութիւններով եմ կերակրում նրանց։ Բայց կարելի՞ է չը հետաքրքրվել մի քաղաքի անցեալով, որ ունեցել է այդքան մեծ և փառաւոր պատմութիւն և չը յիշել, թէ ինչ կոթողներ է ունեցել այդ անցեալ կեանքը, իմանալու համար, թէ ինչ է մնացել ներկայումս այդ բոլորից։ Այնքան անհամբեր էինք իմանալու, թէ գուցէ դեռ մնում են հռչակաւոր Բրուխիոնի, Սէրապիոնի և Մուզէօնի բեկորները, որ չը կամենալով հանգստանալ, չը նայելով նոյն իսկ անտանելի շոգին, կարգադիր մասնաժողովի անդամ պ. Պերճի առաջնորդութեամբ, կառքերով գնացինք պտտելու։ Երբ փողոցում մեր աչքին ընկան արաբ ֆէլլահները, ես անմիջապէս յիշեցի, որ այդ ֆէլլահների նախնիքը, ժամտ Օմար խալիֆային պարագլուխ ունենալով, կրակի ճարակ տուին անգին գրադարանը և մարդկային մտքի ստեղծագործութեան ամենաթանգագին արտադրութիւնները մահմէտականութեան ֆանատիկոսութեան զոհ դարձան, ինչպէս դեռ 341 թւին քրիստոնէական ֆանատիկոսութեան զոհ էին դարձել։ Պատմում են, և դեռ այսօր ևս աւանդութիւն է Ալէքսանդրիայի բնակիչների մէջ, որ Օմարը, տիրելով Ալէքսանդրիային, հրամայեց այրել բոլոր ձեռագիրները, հետևեալ սոփեստական պատճառաբանութեան հիման վրա. «Եթէ նրանց մէջ գրածը նոյնն է, ինչ որ Ղուրանի մէջ, աւելորդ է ունենալ կրկնութիւն, իսկ եթէ հակառակ է՝ ուրեմն վնասակար է»։ Եւ ամբողջ 7 ամիս Ալէքսանդրիայի բաղնիքները տաքանում էին այդ ձեռագիրներով...

Դժբաղդաբար, բանից դուրս եկաւ, որ այժմեան Ալէքսանդրիան ոսկեդարի յիշատակներից ոչինչ չէ պահպանել. Պոմպէոսի գրանիտեայ սիւնը—ահա միակ նշանաւոր հնութիւնը. այդ սիւնը կանգնեցրել է Պոմպէոսը ի յիշատակ իր տարած յաղթութեան։ Քաղաքից մի քիչ հեռու, Րամլէ կոչված տեղում, որ խեդիվի և հարուստ դասակարգի ամարանոցն է և ուր մենք երկաթուղիով գնացինք նոյն երեկոյեան՝ թարմ օդ ծծելու համար, դեռ տեսնվում են Կլէօպատրա թագուհու բաղնիքների մնացորդները։

Նորագոյն ժամանակի շինութիւններից հռչակաւոր է Մահմուդիէ ջրանցքը, որ բացել է 1820 թւին Մահմէդ-Ալին. այդ ջրանցքը միացնում է նորից նաւահանգիստը Նեղոս գետի, Կայիրէի և շրջակաների հետ և նրա շնորհիւ Ալէքսանդրիան կարողացել է դարձեալ ծաղկել։

Սակայն եթէ Ալէքսանդրիան չէ պահպանել պատմական թանգագին յիշատակներ, բայց պահել է առաջվայ ֆիզիօնոմիան բնակիչների կողմից. նա այժմ ամեն տեսակ ազգերի, ցեղերի, լեզուների, հաւատների, տարազների հանդիսարան է։ Տիրապետող տարրը—արաբականն է. մօտ 300.000 բնակիչներ ունի, որոնցից 50.000 եւրօպացիներ են. այդ բոլորին քաշել բերել է ահագին վաճառականութիւնը և բամբակի արտահանութիւնը, որ Ալէքսանդրիայի արտաքերութեան գլխաւոր առարկան է։

Անգլիական տիրապետութիւնից յետոյ քրիստոնեաները կատարեալ անդորրութիւն և խաղաղութիւն են վայելում. կաթօլիկ վանքերը, եկեղեցիները սունկի պէս բուսնում են։—Չեմ կարող այստեղ չը յիշել մի ծիծաղաշարժ դէպք. գլխաւոր փողոցներից մինի վրա դէմ յանդիման շինված են երկու կաթօլիկ մենաստաններ, մինը տղամարդկանց, միւսը կոյսերի։ Այդ մենաստանները բաւական հին են, և միմեանց հետ որ և է յարաբերութիւն, հաղորդակցութիւն ունենալ խստիւ արգելված է եղել միշտ։ Մեր գնալուց մի քանի օր առաջ, քաղաքապետութիւնը, ջրանցքի խողովակներ դնելու համար, քանդել է տալիս այդ փողոցը, և կարող էք երևակայել, արաբների, մանաւանդ ֆէլլահների հրճուանքը, իսկ եւրօպացիների զայթակղութիւնը, երբ բացվում է մի մեծ կամար, որի տակից երկու մենաստանների համար լայն ճանապարհ էր բացված...

Անգլիական ազատութեան բարիքների հետ արաբները վարակվել են և քաղաքակրթութեան կորստաբեր թոյներով. հաշիշի սարսափելի խիստ շատ գործածութիւնը բոլորովին թմրեցնում, ոչնչացնում է խեղճ ժողովուրդը. անառակութիւնը, որի արտայայտութիւններից մինն է հռչակաւոր դարձած «որովայնի պարը», ընդհանուր է և բազմաթիւ սրճարաններ գրաւում են ահագին հասարակութիւն, որ այդ զզուելի պարով սքանչացած է։ Ամբողջ թաղեր վերածված են անառականոցների և անառակ կանայք ուղղակի նստելով փողոցներում՝ (որոշ թաղեր կան) հրաւիրում են անցորդներին։

Հ. Առաքելեան

տէրների ձեռքից կրած նեղութիւնները և կատաղութիւնը արտայայտելու համար:—Այդ Թղթակցութիւնները,—մի կատաղի բողոք է, մի սրտաբուղխ բողոք ազէտ հոգևորականների դէմ:

Սակայն այդ բողոքի, ժողովրդի զայրոյթը արտայայտող այդ Թղթակցութիւնների հետ միասին մենք ուզում ենք ունենալ նորանոր փաստեր, վ ի ճ ա կ ա գ ր ա կ ա ն տ ե ղ ե կ ո ւ Թ ի ւ ն ն ե ր:

Եւ այդ նոր փաստերով մենք նորից կապացուցանենք.

1) որ եղած քահանաները առ այժմ բաւական են Թւով.

2) որ ազէտ քահանաներ ձեռնադրվում են ոչ Թէ ժողովրդի կամքով, օրինաւոր համախօսականներով, այլ ճնշմամբ, կեղծ ճանապարհով.

3) որ ժողովուրդը փափագելով փափագում է ունենալ ուսեալ և կրթված քահանաներ, ազէտ և անբարոյական տէրտէրների փոխարէն:

Ուստի հրապարակով դիմում ենք մեր բոլոր Թղթակիցներին և մեր ձեռնհաս ընթերցողներին, որ դրանցից իւրաքանչիւրը աշխատի բարեխղճօրէն պատասխանել մեր հետևեալ հարցերին.

1) Քանի՞ ծուխ ունի իրանց գիւղը և քանի քահանայ:

2) Քանի՞ գիւղ կայ իրանց շրջանում, քանի ծուխ այդ գիւղերի մէջ և քանի քահանայ:

3) Մի քահանային քանի՞ ծուխ է գալիս:

4) Ովքեր են քահանաները և ինչ են եղել առաջ:

5) Արդեօք ուսում առած քահանաներ կան, և եԹէ կան՝ ո՞րտեղ են սովորել:

6) Ինչպէս է եղել ձեռնադրուԹիւնը՝ գիւղական համախօսականներով, Թէ այն պատճառով, որ քահանայի որդի է, ժառանգաբար:

7) Ո՞ր եպիսկոպոսն է ձեռնադրել և ձեռնադրուԹեան Թոյլտուութեան մասին ինչ լուրեր են պտտում ժողովրդի մէջ:

8) Արդեօք քահանան առաջ քաղաք գնացած և այնտեղ ծառայած է եղել, Թէ ոչ:

9) Տարեկան ինչ է ստանում մօտաւորապէս քահանան:

10) Ինչպէս են կազմվում գիւղում համախօսականները:

11) Նոր քահանաների պէտք կա՞յ, Թէ ոչ:

Մենք անհամբեր կը սպասենք այդ հարցերի պատասխաններին, և խոնարհաբար խնդրում ենք հարցերը պատասխանել կարճ և որոշ: Այդ հում նիւԹերը մենք կը մշակենք, և յոյս ունենք կը տպագրենք «Մշակի» էջերում:

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Ապրիլի 27-ին

«Ամսիս 26-ին տեղի ունեցաւ մի սարսափելի չարագործութիւն, որին զոհ գնաց այստեղի գիմնազիայի V դասատան աշակերտուհի օր. Գլասբերգ:

Առաւօտեան գիմնազիա գնալիս, Միքայէլեան այգու դրան մօտով անցնելիս, օրիորդի վրա յարձակվում է մի երիտասարդ՝ Բահատրեան ազգանունով, և դաշոյնի մի հարուածով գլորում է խեղճ օրիորդին գետին ու սկսում նոր նոր վէրքեր հասցնել նրան, մինչև որ հասնում են մարդիկ ու ոստիկաններ և խլում անխիղճ չարագործի ձեռքից անմեղ զոհին: Վէրքերն այն աստիճանի ծանր էին, որ օրիորդը հազիւ կարողանում է դիմանալ մինչև երեկոյեան 5 ժամը և սարսափելի տանջանքների մէջ մեռաւ: Միւս օրը կատարվեց Թշուառ աղջկայ Թաղումը: Ցուղարկաւորութեանը մասնակցում էր մեծ բազմութիւն:

Ահա Թէ ինչ տեսակ լուրեր են պտտում քաղաքում այդ սոսկալի սպանութեան մասին: Բահատրեանը մի քանի ամիս առաջ այստեղի Միքայէլեան հիւանդանոցում պաշտօն էր վարում: Հիւանդանոցի վարչութիւնը, յանձին բժիշկ Գալպէրինի, այդ երիտասարդի մէջ նկատում է հոգեպէս հիւանդի պարզ նշաններ և հեռացնում է պաշտօնից: Բահատրեանը իր պաշտօնը Թողնելիս՝ հիւանդանոցի միւս ծառայողներին ասում է, Թէ ինքը պէտք է սպանի բժ. Գալպէրինին նրա այդ վարմունքի համար: Եւ ահա վրէժխնդրութեան զգացմունքով վառված հոգեպէս հիւանդ երիտասարդը հետևում է բժ. Գալպերինի ամեն մի քայլափոխին: Վերջապէս մի քանի օրից նա պատահում է բժշկին և հիւանդանոցի պրօվիզոր Ց.—ին՝ միասին Կօլիւբէկեան հրապարակով անցնելիս: Բահատրեանը յարձակվում է բժշկի վրա դաշոյնը ձեռին: Պրօվիզոր Ց. կամենալով պաշտպանել բժշկին, ինքն է ընկնում չարագործի ձեռքը և դաշոյնի մի քանի վէրք ստանում: Իսկ բժիշկը օգտվելով այդ հանգամանքից, կարողանում է Թագնվել չարագործից. վրա են հասնում ոստիկանները և բանտարկում Բահատրեանին: Այն օրից չէ անցել երկու ամիս, սակայն այդ մի և նոյն Բահատրեանը ազատ պտտում էր փողոցներում և ահա գործում է երկրորդ չարագործութիւն:

Չարագործից հարցնում են Թէ՝ «ինչո՞ւ էք այդպէս արել, ինչով էր մեղաւոր աղջիկը ձեր առաջ»:—Նա պատասխանում է. «Ես կարծեցի Թէ օրիորդը Ց.-ի քոյրն է. բայց դարձեալ չեմ զղջում, որովհետև նա բժ. Գալպերինի քենին է: Ես մասամբ իմ նպատակիս հասած եմ, որովհետև մի զգալի վնաս հասցրի բժշկին: Նա ինձ պաշտօնից զրկեց, իսկ ես նրան՝ քենուց»:

Ց. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Նոր-Նախիջևան, ապրիլի 27-ին

Հաճեցէք, խնդրեմ, մի տեղ շնորհել ձեր լրագրի մէջ հետևեալ երկտողիս:

Շնորհակալութեամբ ստանալով տ. Վռվռաէ Քանանեանից նրա հրատարակած՝ իմ ամուսնու «Ը ն տ ի ր ե ր կ ա ս ի ր ու Թ ի ւ ն ն ե ր ը» հանդերձ 1074 րուբլի փողով, որ գոյացել է գրքերի վաճառումից, նախ հրապարակով յայտնում եմ յարգելի տիկնոջ իմ խորին շնորհակալութիւնը նրա առատ ընծայաբերութեան համար և ապա խոնարհաբար խնդրում եմ՝ իմ ամուսնու յիշատակը յարգողներին, եԹէ կամենում են տարածել նրա անմահ երկերը, Թող դիմեն իմ որբերի խնամատար պ. Խաչատուր Ջալալեանին, Նոր-Նախիջևան, որի մօտ գտնվում է գրքերի պահեստը:

Ռափայէլ Պատկանեանի «Ընտիր երկասիրութիւնները» բաղկացած են երկու հատորից, հեղինակի երկու պատկերներով, ինքնագրով, կենսագրական նկարագրով, Նոր-Նախիջևանի համառօտ բառգրքով: Գինը երկու հատորին միասին՝ 4 րուբլի է: Գրավաճառներին, եԹէ նրանք գրքերը գնելու լինեն, պատրաստ եմ յայտնի զիջում ևս անել:

Խոնարհաբար խնդրում եմ միւս լրագիրներին արտատպել այս նամակը:

Այրի Օլգա Պատկանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» այս համարը բաղկացած է Թերթ ու կէսից:

—

«Հայրենիք» լրագիրը հաղորդելով, որ Թէհրանում՝ Յովհաննէս-խան Մասէհեան անգլիերէնից Թարգմանել է Շէքսպիրի «Համլէտը», գովասանքով է խօսում Թարգմանութեան մասին: Որքան մեզ յայտնի է, այդ Թարգմանութիւնը ներկայացրած է Թիֆլիսի «Հրատարակչական ընկերութեանը» տպագրելու համար:

—

Ինչպէս հաղորդել էինք, Պետերբուրգի Աստղագիտական ընկերութեան հիմնադիր—անդամ Ազբէլով կարդաց ապրիլի 26, 29 և մայիսի 1-ին իր դասախօսութիւնը ովկիանոսի և երկնքի մասին: Շնորհիւ դասախօսի գեղեցիկ և պերճախօս լեզուի, տաղանդաւոր բացատրութեան, դասախօսութիւնների ժամանակ կլուբական Թատրոնը լի էր ինտէլիգենտ հասարակութեամբ, որը հետաքրքրութեամբ լսում էր դասախօսութիւնը: Մանաւանդ հետաքրքրական էր դասախօսութեան եզրակացութիւնը, որ վերաբերում էր ժամանակակից մի նոր Թէօրիայի, այն է կօսմօգօնիայի հիմնական սկզբունքներին, արեգակի ապագայի և արեգակային դրութեան:

—

Ց ո գ ո ւ տ Գ ր ի գ ո ր Ա ր ծ ր ո ւ ն ո ւ ա ր ձ ա ն ի և գ ր ո ւ ա ծ ք ն ե ր ի տ պ ա գ ր ու Թ ե ա ն ստացանք. Եկատերինօդարից, Արամ Շապօվալեանի միջոցով հանգանակած 32 րուբլի: Ուրեմն նախկին 3125 րուբլի 28 կ. հետ այժմ ունենք 3157 ր. 28 կոպէկ:

—

Ապրիլի 30-ին, արքունական Թատրոնում կայացաւ Կարա-Մուրզայի խմբի երկրորդ կօնցերտը, որին այս անգամ ներկայ էր անհամեմատ մեծ բազմութիւն. Թատրոնը համարեա լի էր: Ինչպէս և առաջին անգամ, խումբը մեծ աջողութեամբ երգեց ժողովրդական երգերը: «Զմեռն անցաւ» երգը solo երգեց տիկին Ե. Առաքելեան, որն ունի Թէև փոքրիկ, բայց դուրեկան ձայն: Պրօգրամի մէջ մտցրած են շատ նոր երգեր, սակայն մի քանի երգեր, ինչպէս «Կիլիկիա», և մանաւանդ «Օրօրոցի երգը», որ ռուսերէն երգեց Դաւթեան, անաջող դուրս եկան: Ինչպէս լսում ենք, Կարա-Մուրզա մտադիր է տալ երրորդ կօնցերտ, ամենաէժան գներով, բուն ժողովրդի համար:

—

Ստացանք յօգուտ Ե ր և ա ն ի և Կ ա ր ս ի Ն ա հ ա ն գ ի ս ո վ ե ա լ ն ե ր ի. 1) Թիֆլիսից, Գ. Խ.-ից 20 րուբլի. 2) Բալախանիից, Աբգար Դաւթեանի միջոցով հանգանակած 17 ր. 60 կոպէկ: Նախկին 222 ր. 15 կ. հետ ունենք 259 րուբլի 75 կոպէկ: Ուրեմն մինչև այժմ ստացել ենք 3090 ր. 60 կ., ուղարկել ենք 2831 ր.:

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են. «Շաբաթ, ապրիլի 23-ին, յօգուտ Վաղարշապատի ծխական դպրոցի, տեղական սիրողները ներկայացրին Շեքսպիրի «Օտելլօ» տրագեդիան: Գլխաւոր դերերը յանձն էին առել ճեմարանի ուսուցիչներ՝ պ.պ. Լ. Մանուէլեան—«Օտելլօի» դերը և Տ. Գիւզալեան՝ Եագօի դերը. օր. Վ. Աւետիքեան յանձն էր առել Դեզդեմօնայի դերը: Շիլլէրի աւազակների աջող ներկայացումից յետոյ, բնականաբար ընդհանուրի հետաքրքրութեան առարկան էր դարձել պ. Մանուէլեանցի խաղը: Բոլոր տոմսակները վաճառված էին. դահլիճը լի էր. հասարակութեան մի բաւական խոշոր մասը բաղկացած էր ինտելիգենտ անձերից: Ըստ երևոյԹին խիստ տարօրինակ էր Վաղարշապատի բեմի վրա տեսնել Շեքսպիրի խոշոր հանճարի այդ խոշոր ստեղծագործութիւնը, բայց ամէնքն էլ յոյս ունէին, պ. Մանուէլեանի անցեալ գեղեցիկ խաղն աչքի առաջ ունենալով: Եւ պ. Մանուէլեանցն իր վրա դրած այդ յոյսը արդարացրեց»: Ապա մեր Թղթակիցը մեծ գովեստով խօսելով նրա խաղի մասին, աւելացնում է. «Պ. Մանուէլեանցը միանգամ էլ ապացուցեց, որ մի շնորհալի արտիստի ընդունակութիւններ ունի, և եԹէ շարունակի, հայ Թատրօնում փայլուն տեղ կը բռնի: Սիրողները համարեա բոլորն էլ իրանց խաղն այնպէս տարան, որ ընդհանուր լաւ տպաւորութիւնը չը Թուլացրին, իսկ օր. Աւետիքեանի համար պիտի ասել, որ Դեզդեմօնայի պատասխանատու դերը բաւական շնորհալի խաղաց, աւելի քան սպասելի էր Վաղարշապատում»:

—

ԹԷԼԱՒԻՑ մեզ գրում են. «Ապրիլի 26-ին, օրիորդաց դպրոցում, կայացաւ մի պարահանդէս յօգուտ սովեալների: Գործի աջողութեան համար աշխատում էին 5 քահանաներ և 4 քաղաքացիներ: Տոմսակները ծախվեցին 170 րուբլու. բուֆէտից 104 ր. 20 կոպէկ, նուէրներ 33 ր. 35 կոպէկ, ծախսը եղաւ 87 ր. 15 կ.: Զուտ արդիւնք մնաց 220 ր. 40 կ.: Այդ փողը վերոյիշեալ իրեն անձանց ստորագրութեամբ գործակալի ձեռքով ուղարկվեց Թեմական առաջնորդին, շուտով Կաթողիկոսին հասցնելու համար:

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Ապրիլի 23-ին, այստեղի արքունական քաղաքային դպրոցի տեսուչ պ. Կաղանցէվ, յօգուտ չքաւոր աշակերտների, կարդաց մի դասախօսութիւն «Գեղարուեստի կրթական ազդեցութեան» մասին: Դասախօսը վարձատրվեց հանդիսականների կողմից բուռն ծափահարութեամբ: Այդ դպրոցում սովորեցնում են տաղձագործութիւն և փականագործութիւն: Դասախօսութիւնից առաջ, երկու սեռի հանդիսականները այցելեցին ուսումնարանի պահեստը, ուր դետեղված էին աշակերտների ձեռագործերը: Մեծ հիացմունքով զննելով աշակերտների ձեռագործերը, տեղեակ անձինք վկայեցին, որ այդ գործերը, իրանց նըրբութեամբ և կանօնների ճշդութեամբ, ոչնչով պակաս չեն Թիֆլիսի արհեստագիտական դպրոցի աշակերտների գործերից: Մտադրութիւն կայ ձեռագործերի համար վիճակախաղ կազմել»:

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Հինգշաբթի, ապրիլի 28-ին, տեղական սիրողների խումբը, բարեգործական նպատակով, տուեց գրականական, դրամատիկական և երաժշտական մի երեկոյԹ: Դահլիճը կատարելապէս լի էր: Խաղացին «Մեծապատիւ մուրացկաններ» կօմէդիան և, պէտք է խոստովանած, սիրողները, սակաւ բացառութեամբ, լաւ տարան իրանց դերերը: Շատ լաւ էր պ. Դանիէլեանը Աբիսողոմ աղայի դերում: Կօմէդիային հետևեցին՝ պ. Բալուղեանի կարդացած սեփական մի ոտանաւորը և մի կենդանի պատկեր, իսկ վերջում, պ. Ճղմաճեանի ղեկավարութեամբ պատրաստված մի խումբ՝ ղէյԹունցու չոբերով՝ երգեց ժողովրդական երգեր, և երկու սեռի անձինքներից բաղկացած մի ուրիշ խումբ էլ՝ ԶէյԹունի և Ախալցխայի չոբերով՝ պարեց ժողովրդական մի քանի պարեր: Ժողովուրդը շատ գոհ մնաց ընդհանրապէս երեկոյԹից»:

—

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Արձագանքը», Արհեստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանի «Ո՞վ հաւատաց» յօդուածի դէմ յարձակումներ ուղղելով, ԹերահաւատուԹեամբ է վերաբերվել «Մշակի» № 3-ում մեր հաղորդած լուրին՝ «Աստրախանում ազէտ քահանաների բազմանալու» մասին, և համարում է մեր լուրը «անյայտ աղբիւրից ստացած»: Մենք մեզ պատիւ համարելով, որ մեր լուրը Արհեստակէս եպիսկոպոսի պէս բարձր հոգևորականի ուշադրութեան է արժանացել, կամենում ենք այս անգամ մի քանի կէտեր աւելացնել ի լրումն «Մշակի» № 3-ի մէջ մեր հաղորդած լուրի և սրանով մասամբ միամտացնել «Արձագանքին»: Այդ լուրում յիշված՝ վերջին ժամանակներում ձեռնադրված են եղել միայն Աստրախանում 4 քահանայ, որոնցից մինն է միայն եղել ուսուցիչ, միւս երեքը ոչ մի փոքր ի շատէ գոհացուցիչ կրթութիւն անգամ չեն ստացել, իսկ մէկը սրանցից, որ իբրև անպէտք տիրացու վըռընդված էր հոգևոր կոչումից շատ տարի առաջ, վերջին ժամանակներս հրաւիրվեց նորից հոգևոր կոչում ընդունելու և ձեռնադրվեց քահանայ: Այդ բոլորը իր ժամանակին հասարակութեան մեծ դժգոհութիւն պատճառեց, բայց ինչ արած, երբ 6000-ից աւելի հայ բնակութիւն ունեցող քաղաքից 70—80 խնամական ստորագրութիւններով այդ վռնդված տիրացուն քահանայ ձեռնադրվեց: Կրկնում ենք, այդ տեսակ փաստերը բացառութիւն չեն, այլ բազմաԹիւ»:

—

ԿԱՂԶՈՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Անցեալ մարտ ամսի 24-ի գիշերը, Քիրս գիւղում, երեք եղբայրներ իրանց երկու ազգակցի և Օյմալի գիւղի քիւրդ Հաջի-Ահմէդ-օղլու Էյիւբի որդու հետ կոտրում են իրանց դրացի Խաչոյեանի դուռը և ներս խուժում: Այդ գիշերը Խաչոյեան տանը չէ լինում: Դրանցից մէկը, Օնան Ակօյեանը, աղջկայ մօրը ծածկում է վերմակով և վրան նստում, որ ձայնը դուրս չը գայ, իսկ փիլօ Յարութիւնեանը պինդ բռնում է աղջկայ նշանածին, որը լինում է այդտեղ: Մնացածները աղջկայ բերանը ամուր փակելուց յետոյ, բռնութեամբ դուրս են քաշում տանից և գիշերը հասցնում Օյմալի, վերոյիշեալ Ահմէդի տունը: Օյմալում աղջկան ծածուկ պահում են 12 օր: Երբ լսում են, որ կառավարութիւնն ուզում է խուզարկել Ահմեդի տունը, աղջկան գիշեր ժամանակ տեղափոխում են Ղըզլ-Օքեազ քրդաբնակ գիւղը: Երբեմն էլ տեղափոխելիս են եղել ուրիշ գիւղեր: Այդ կերպ կարողացան ծածկել 18 օր: Օյմալիում եղած ժամանակ, երբ տեսնում են, որ աղջկան ոչ մի բանով չեն կարողանում համոզել, Էյիւբը խանջալը դէմ է տալիս աղջկայ կրծքին և սպառնում է ներս ցցել, եԹէ նա չի Թողնի իր խսկական նշանածին և չի գնայ Մատօ Ակօյեանին: Երբ այս վերջին սպառնալիքն էլ չէ ազդում, կապում է աղջկայ Թևերը և հրամայում Մատօ Ակօյեանին կատարել իր գազանային ցանկութիւնը: Զարմանալին այն է, որ Քիրս գիւղի տանուտէրին, ում Հէբօ Մկօյեանին և իր օգնականին այս բոլորը լաւ յայտնի է եղել: Աղջկայ ասելով, Հէբօն մի զոյգ ապարանջաններ է տարել Օյմալի գիւղը, որ դրանով կարողանայ համոզել աղջկան: Տեղական գաւառական մէջլիսի նախագահը արձակել է յանցաւորներին 200 րուբլու երաշխաւորութեամբ: Մենք կարծում ենք, որ մէջլիսի իրաւունքից բարձր է այդ գործը, իբրև քրէական գործ, քանի որ աղջիկը զրկված է կուսութիւնից»:

—

ՄԵՐՎԻՑ մեզ գրում են. «Մինչդեռ ամեն տեղ եռանդով նուիրատուութիւններ են անում, Թէ Բարեգործական ընկերութեան և Թէ «Մշակի» խմբագրութեան միջոցով, Կարսի և Ալէքսանդրօպօլի նահանգի սովեալների օգտին, այստեղ, Մերվում, ընդհակառակն, վաղուց արդէն այդ նոյն նպատակով հաւաքված փողը գործադրութիւն չէ գտնում: Ահա Թէ բանը ինչումն է: Դեռ յունվարի

5-ին, պ.պ. Գէորգ Ալեխանեանց, Գրիգոր Ջերքեզեանց, և Թադէոսեան Տէր-Գէորգեանց «Լեւոնեան» մանկական ժողովին են համախմբուել օգտին 88 րուբլի։ Այդ գումարից 30 րուբլին տանել են այսօր մի աղքատ ընտանիքի, մնացածը մինչև այսօր էլ մնում է անգործադրելի։ Այժմ հարցնում ենք. էլ որ օրվայ համար են պահում սովեալների համար հաւաքած այդ գումարը. էլ ինչու համար էին ասում, թէ ժողոված գումարը պէտք է ուղարկէնք յօգուտ սովեալների, քանի որ այսքան ժամանակ պէտք չ պահէին... Ի դէպ. այս օրերս մի քանի Գասպարեանց անձամբ խանութից խանութ մանգալով յօգուտ այստեղ գտնուող երկու աղքատ ընտանիքի ժողովեց 81 րուբլի։ Այդ գումարից այսօր անձամբ տուինք տասից ամեն մի ընտանիքին 30-ական րուբլի. մնացած 21 րուբլին պահում է իր մօտ հարկաւոր դէպքում նոյն ընտանիքներին օգնելու համար։ Շնորհակալութեան արժանի են թէ տուինք և թէ նուիրատու պարոնները։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼԻԶԱՍ-ԼՕՏԱՐԻՆԳԻԱ

Վլլդելիֆէլ անունով մէկը, որ Նորերս նամակ էր ուղարկել Վիլհելմ կայսրին, որի մէջ աղաչում էր, թէ յանուն եւրոպական խաղաղութեան անհրաժեշտ է Լզաս և Լօտարինգիան վերադարձնել Ֆրանսիային, այժմ Գեանքերուրգ և գինե է Նոյնպիսի մի նամակով «Temps» լրագրին տալել է այդ նամակի հետեւեալ կտորը։ «Եւրոպական խաղաղութիւնը միշտ վտանգի ենթարկուած կը լինի, մինչև որ Լզաս-Լօտարինգիան կը վերադարձնի Ֆրանսիային, որին պատկանում է. թէ պատմականապէս և թէ աշխարհագրապէս, որը ընդունում էր և կայսր Աղէքսանդր I-ը։ Ֆրանսիան այդ հարցը չէ կարող յարուցանել, որովհետև խաղաղութեան խախտողի հռչակ կը ստանայ Եւրոպայում. Այն պարտաւորութիւնը, որով Գերմանիայում ընդունեցին Բռուստանին հետ կապուող դաշնագիրը, վկայում է, թէ որքան մեծ նշանակութիւն է տալիս Գերմանիան Բռուստանին հետ ունենալու լաւ յարաբերութիւններին։ Այդ պատճառով Բռուստանը, յանուն ընդհանուր խաղաղութեան, կարող էր նախաձեռնութիւն յանձն առնել մի նշանաւոր հրաւիրելու, որը վերջ կը դնէր զինուորական խաղաղութեան, որը աղքատացնում է Եւրոպան և հրաւիրել գերմանական կայսրին իր կամքով վերադարձնել Լզաս և Լօտարինգիան Ֆրանսիային»։

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻԱՅԻՑ

Մանչեստր, ապրիլի 18-ին

«Մշակի» 39-րդ համարում կ. Պօլսոյ հայոց դէմ մի յարձակում կար, թէ ամբողջ Տաճկահայաստանում սով տիրելու պէտք առաջ ունենալով, անտեսել և գիտենալով որանից ոչինչ ամեն տարի աւագ, Նոյնպիսի պարագայի մէջ, ինչպէս գովելի եւ անդրադարձ զարհուրելի կարօտեալ եղբարց, իսկ այս անգամ պէտք ամենից աւելի սաստ սովեալի սովը և գաղթականութիւնները և փոխանակ օգնելու՝ մնացին լուռ և մունջ։ Կ. Պօլսոյ հայոց և մամուլին նկատմամբ երբեմն Ռուսաց հայոց մամուլի մէջ խիստ և անտեղեակ դիտողութիւններէն կերևի, որ ձեր կողմերում ի նկատի չեն առնում Կ. Պօլսոյ և ընդհանուր Տաճկաստանի հայոց և մամուլին ու հայկական բոլոր գործառնութեանց խիստ և անտանելի դրութիւնը։

Չը պէտք է կարծել, որ Կ. Պօլսոյ հայն այնքան անտարբեր լինի իր սովատանջ եղբարց։

Մենք չենք ուրանում, որ Կ. Պօլսոյ հայն, և մանաւանդ, ինչ որ կանուանուի իբր վերին դասը, շատ պարագաներու մէջ պախարակելի եղած է, բայց պատուաւոր բացառութիւնէն. սակայն հաստատապէս կարող ենք ասել ձեզ, որ Թրքաց կառավարութիւնը վարագոյրը քաշած և ծածկեր է Հայաստանի մէջ բոլոր անցած դարձածները և այսօր Կ. Պօլսոյ մէջ մարդ չը գիտեր, թէ սով կը տիրէ Նորսերը և եթէ գիտնայ աւելի կարող և չի էլ համարձակիլ ոտքի կանգնելու, և գործ հասցնելու, կամ համարձակիլ որ ձեր կողմերում անգամ էլ ներելի կերեւի եմ, Կ. Պօլսոյ և ամենայն հայ ժողովուրդը երբեք անտարբեր չէ այդ կարգի պատուաւոր չի լ, և միայն շարժել եղած է։ Բաւ է որ պատուաւոր մէջ գրկում կարծի գործէն և այսօր ալ կենէ, եթէ Թուրքեաց

լատրուի և գիտնայ իր եղբարց վիճակը։ Շատ և շատ նեղ դրութեան և ճգնաժամի մէջ են բոլոր տաճկահայք. հարկ չը կայ հոս այդ ամենն բացատրելու. բայց ով որ գիտէ տաճիկը, կը հասկընայ ամեն ինչ։

Հայ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Սօֆիայից գրում են «Ind. Belge» լրագրին, որ ամբողջ երկրում ժողովներ են կազմվում և ժողովուրդը իր ուրախութիւնն է յայտնում՝ բօլգարական դպրոցական հարցի բարեյաջող լուծման պատճառով Մակեդոնիայում։ Հարիւրից աւելի այդ տեսակ ժողովներ կազմվեցին և վճիռներ կայացրին շնորհակալութիւն յայտնել սուլթանին։

—Իտալական պատգամաւորների ժողովում նորերս քննվում էր արտաքին գործերի վերաբերեալ բիւջէտը։ Խօսելով կօլօնիաներում եղած դպրոցների մասին, Բլան ասեց. «Մեզ համար մեծ նշանակութիւն ունի, որ իտալական լեզուն պահպանվի և տարածվի Արեւելքում, ուր երբեմն այնտեղ միակ հասկանալի լեզուն էր։ Բաւական չէ մեր լեզուն սովորեցնել մեր հպատակներին, պէտք է տեղացիներին ևս սովորեցնել մեր լեզուն, որպէս զի կարողանանք պատշաճաւոր ազդեցութիւն ձեռք բերել այդ երկրներում»։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 ապրիլի։ Բօրսա. Թիֆլիսի և Քութայիսի կալուածական բանկի գրաւական թերթեր՝ 6%—102 ր., 5%—101 ր., Թիֆլիսի քաղաքային կրէդիտային ընկերութեան օբլիգացիաներ—101 ր.։—Պետերբուրգում մայիսի 6-ին կը կայանայ փոխադարձ օգնութեան կասսայի ընդհանուր ժողովը։ Կասսայի անդամ գրվել ցանկացողները հրաւիրվում են ուղարկել իրանց յայտարարութիւնները հետեւեալ հասցէով. Բասէյնայա 20. Գրադօվսկուն։

ՍՕՖԻԱ, 30 ապրիլի։ Բօլգարական էկզարխը եպիսկոպոսներ նշանակեց նոր թեմերի համար Մակեդօնիայում։

ԼՕՆԴՕՆ, 30 ապրիլի։ Դատարանը Բաուստրիտում վճռեց անարխիստ Մէնիէին՝ յանձնել։ Մէնիէ վճռաբողոք գանգատ է տալիս։

ՎԻԷՆՆԱ, 30 ապրիլի։ Լեհական Օստրաւում ածխագործների գործադուլը տարածվում է։ Վերջին ապստամբութեան զոհերին թաղեցին զինուորների հսկողութեան տակ։ Թաղման օրը գաղտնի էր։ Վախենում էին, որ ժողովրդի մեծ բազմութիւն կը հաւաքվի։—Ներքին գործերի մինիստր Բէկկէգէմ երէկ ընդունեց գործադուլ անողների պատգամաւորութիւնը, որոնք գանգատ տուեցին նրան տեղական իշխանութիւնների դէմ։

ԲՈՒԴԱ-ՊԷՇՏ, 30 ապրիլի։ Պենտէկօստէից յետոյ պատգամաւորների ժողովը կրկին անգամ քննութեան կենթարկէ քաղաքացիական ամուսնութեան մասին օրէնքը։ Պատգամաւորների ժողովի ագիտացիան ի նպաստ օրէնքի աճում է։

ՓԱՐԻԶ, 30 ապրիլի։ Այսօր երեկոյեան Կլէբէր փողոցում անարխիստները պայթիւն առաջացրին գործարանատէր Մասինգի դրան մօտ. քանդվեցին մուտքի դռները և ապակիները ջարդվեցին։ Պայթիւն անողը չէ գտնված, թէպէտ և կալանաւորեցին երկու հոգու։ Հազիւ թէ այդ յանցաւոր փորձը վրէժխնդրութիւնից լինի. կարելի է աչքի առաջ ունէին ընդհանուր պրօկուրօր Բօրեպէրին, որը նոյնպէս ապրում է Կլէբէր փողոցում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 մայիսի։ Մեծ Իշխանուհի Եկատերինա Միխայլօվնա, հիւանդանալով 1893 թւի յուլիսի վերջին ինֆլուէնցիայով, ակսեց տանջվել սրտի թուլութեան խիստ արտայայտութիւններով, որոնք սպառնալի կերպարանք առան ապրիլին կրկնված ինֆլուէնցիայի պատճառով։ Այժմ նկատվում է ոյժերի ընդհանուր անկումն և սրտի թուլութիւնը շատ զգալի է։

ՓԱՐԻԶ, 1 մայիսի։ Կլէբէր փողոցում պայթիւն [illegible]

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 մայիսի։ Մեծ Իշխանուհի Եկատերինա Միխայլօվնա ապրիլի 30-ին երեկոյեան 11 ժ. 45 րոպէին ի Տէր հանգեաւ։

ՓԱՐԻԶ, 1 մայիսի։ Վերջին պայթիւն առաջացնողի ազգանունը Տուրնէմիր է, և ոչ թէ Տօրէնսի, որպէս առաջ հաղորդվեց։ Տուրնէմիր հաւատացնում է, որ պայթիւնի ժամանակ նա ուրիշ տեղ էր գտնվում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 մայիսի։ Ազնուական կալուածական բանկի գրաւական թղթերի կատարված տիրաժում գլխաւոր տարած գումարները։

№ սերիայի	№ տոմսի	Գումարը	№ սերիայի	№ տոմսի	Գումարը
15,710	37	200,000	6,010	31	1,000 ռ.
11,305	8	75,000	7,381	46	
5,712	48	40,000	6,045	37	
829	44	25,000	3,951	44	
5,927	21	10,000	9,359	9	
12,365	23	10,000	7,214	15	
812	36	10,000	7,639	46	
13,836	25	8,000-ական	1,633	7	
14,914	25		8,868	5	
9,588	12		13,829	50	
910	34		10,026	15	
7,443	44		3,773	21	
2,799	4	5,000-ական	1,901	2	
4,506	27		13,723	26	
3,087	47		4,328	49	
2,902	13		10,281	9	
9,449	28		4,816	26	
9,720	15		11,842	32	
13,966	8		3,306	12	
5,209	17		10,384	17	

ԿԱՆՈՆՔ

վասն ընտրութեան հոգաբարձուաց Հոգևոր ուսումնարանաց Հայոց թեմին Վրաստանի և Իմեր.

Տուեալք ի Թեմակալ Առաջնորդէ։

23) Յետ ասելոյ դպատշաճաւոր աղօթսն Նախագահն յայտնէ զբացումն ժողովոյն և ինքն բազմի յաթոռ ի տեղւոջ, որ գտանիցի ի վերայ պատուանդանի, ունենալով զառաջեաւ գրասեղան առանձին։ Ոչ ոք ի ժողովականաց կարէ մերձ կալ ի սեղանն Նախագահի։ Աւրնթեր նորա նստի քարտուղարն, զոր ընտրեսցէ ինքն նախագահն։

24) Իւրաքանչիւր ոք յընտրողաց պարտի պահպանել զկարգ և զբարեվայելչութիւն և ամենայն արդութեամբ և պարկեշտութեամբ առնել զգործն ի կատար։

25) Նախագահին են իրաւունք յետ առաջին ազդարարութեան յիւրմէ կողմանէ կամ ըստ բողոքանաց ժողովականաց արտաքս հանել ի ժողովոյն զստահակսն և զխանգարողսն կարգի, զոյժս և արձանագրել ի ժամաւինեալ մատենին ի յատկացեալ տեղւոջ։

26) Յետ բացման ժողովոյն Նախագահն առաջի առնէ ժողովականացն ընտրել ի միջոյ իւրեանց չորիս գրագէտ անձինս, յորոց երկուքն օգնեն Նախագահին ի ստուգելն զցուցակն և երկուքն գրեն զանուանս քուէարկելի անձանց ընդ հսկողութեամբ Նախագահի։

27) Նախագահն բաժանէ ի մէջ ընտրողացն թերթս, որք թուահամարեալ, դրոշմեալ և վաւերացեալ են ստորագրութեամբ նորա, և հրաւիրէ զընտրողսն գրել ի վերայ թերթիցն այնոցիկ զանուանս ընտրելեացն ի միջոյ ներկայ եղելոց։ Մարթ է գրել և զանուանս բացակայիցն ի ծխականաց նոյն եկեղեցւոյ, եթէ առաջարկողքն կարեն երաշխաւոր լինել, թէ ոչ մերժեսցեն ընտրելիքն, կամ եթէ ընտրելիքն ինքեանք գրով յայտնեալ իցեն զհաւանութիւն իւրեանց։ Անգրագէտքն յընտրողաց տան ի ներկայութեան Նախագահին գրել արձանագրողացն զանուանս ընտրելեաց իւրեանց, կամ անուանեն բանաւոր կերպիւ։

28) Ի կարգի ընտրելեաց միոյ եկեղեցւոյ ոչ կարեն լինել ծխականք այլոց եկեղեցեաց։

29) Յետ համեմատելոյ զցուցակսն քարտուղարի և արձանագրողաց և յետ ստուգելոյ զներկայութիւն այնոցիկ, որոց անուանքն նշանակեալք են, Նախագահն, առեալ ի նկատի և զյօդուածն 6 կանոնացս, ընթեռնու զցուցակ ընտրելեաց և տայ դնել զտուփսն քուէից, ի վերայ որոց գրին անուանք ընտրելեացն ըստ թուոյ առաւելութեան առաջարկութեանցն։ Նախագահն ձայնէ կարգաւ զանուն ընտրողաց ըստ ցուցակին և իւրաքանչիւր ոք յետ դնելոյ զքուէ իւր ի տուփն սպասէ վախճանի քուէարկութեանն։

30) Յաւարտ քուէարկութեանն լինի ստուգութիւն քուէից համեմատութեամբ ընդ ցուցակաց արձանագրողաց, ապա Նախագահն յայտնէ ժողովականաց զանուանս այնոցիկ, որք չահեալ են քուէս առաւել քան զկէսն թուոյ առաջիկայից։ Առաջին երեքին ընտրեալքն բացարձակ առաւելութեամբ ձայնից կոչեն պատգամաւոր։

31) Եթէ գացին ընտրեալք երկուք հաւասար քուէիւք, մին ի նոցանէ որոշի վիճակաւ։

32) Նախագահն տայ կազմել քարտուղարին [illegible]

33) Թայց ի [illegible]

34) Նախագահն իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ մատուցանէ Թեմակալ Առաջնորդին զարձանագիրն ընտրութեան պատգամաւորաց։

Ծ ա ն օ թ. Բողոքաւորքն կարեն մատուցանել յանուն Թեմակալ Առաջնորդի զբողոքս իւրեանց յընթացս եօթն աւուրց։

35) Թեմակալ Առաջնորդն յետ զննելոյ զամենայն գրութիւնսն և քննելոյ զգիրս բողոքանաց, եթէ գացին, պատուիրէ գործակալաց ծանուցանել յեկեղեցիս զհաստատութենէ ընտրեալ պատգամաւորացն կամ զնշանակելոյ երկրորդի ընտրութեան։

36) Պատգամաւորք յետ հաստատութեան իւրեանց զկնի եօթնեկի միոյ գումարին ի նշանակեալ տեղին ընդ նախագահութեամբ Թեմակալ Առաջնորդի կամ կարգելոյ ի նմանէ եկեղեցականաց և ընտրեն զաւհմանեալ թիւ հոգաբարձուաց։ (կանոնք Եկեղ. Ծխ. Ուս. 28 և.)։

37) Յետ ընտրելոյ զհոգաբարձուս իրաւունք պատգամաւորաց համարի ընդ միշտ լուծեալ։

Ծ ա ն օ թ. Իրաւունք պատգամաւորաց վասն ընտրելոյ զհոգաբարձուս Ներսիսեան Հոգևոր Դպրոցի յարաձգի ցչորիս ամս։ (Կան. Ներս. Հոգ. Դպր. յօդ. 11)։

38) Ընտրութիւն հոգաբարձուաց Ներսիսեան Հոգևոր Դպրոցի և Մարիամեան-Յովնանեան ուսումնարանի լինի ընդ նախագահութեամբ Թեմակալ Առաջնորդի։

39) Վասն հրաւիրելոյ զծխական պատգամաւորսն յընտրութիւն հոգաբարձուաց Թեմակալ Առաջնորդն և կարգեալ ի կողմանէ նորին նախագահ եկեղեցականքն աւուրբք յառաջ առաքեն առ պատգամաւորս մէն մի հրաւիրատոմս և գրով ծանուցանեն զօր, զժամ և զտեղի ընտրութեան, ևս և զթիւ և զարժանիս ընտրելի անձանց, տալով նոցա ստորագրել ի վերայ ծանուցագրոյն զանուն ստացողին և զամսաթիւն ստացման հրաւիրատոմսի։

40) Պատգամաւորք ընտրութեան հոգաբարձուաց Ներսիսեան Հոգևոր Դպրոցի ժողովին ի դահլիճ այնր ուսումնարանի և գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեն զերկոտասան անդամս հոգաբարձութեան և զչորիս անձնափոխանորդս։ (Կան. Ներս. Հոգ. Դպր. յօդ. 11)։

41) Պատգամաւորք ընտրութեան հոգաբարձուաց Մարիամեան-Յովնանեան ուսումնարանի ժողովին ի դահլիճ այնր ուսումնարանի և գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեն զչորս հոգաբարձուս։ (Կոնդակ Գէորգայ Դ. Կաթ. ամենայն Հայոց)։

42) Պատգամաւորք ընտրութեան հոգաբարձուաց եկեղեցական-ծխական ուսումնարանաց Հայոց երկուց սեռից ժողովին յուսումնարանն յայն, յոյր պէտս ընտրի հոգաբարձութիւնն և գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեն վասն երկդասեան ուսումնարանի զերկուս հոգաբարձուս և զերկուս անձնափոխանորդս, իսկ վասն միդասեան ուսումնարանի զմի հոգաբարձու և զմի անձնափոխանորդ։

43) Ժողով պատգամաւորաց ճանաչի օրինաւոր, եթէ առաջիկայ գտանիցի 3/4 ընդհանուր թուոյ նոցին։ Եթէ ոչ գումարեսցի օրինաւոր թիւ անդամոց, մարթ է հրաւիրել զնոսա ի կրկին գումարումն յետ միոյ եօթնեկի, յորում նուազի ընտրեսցեն զհոգաբարձուս և զանձնափոխանորդսն ներկայ եղեալ անդամքն, ոլքան և գտանիցին։

44) Հոգաբարձուք Ներսիսեան Հոգևոր Դպրոցի ընտրին քառամեայ ժամանակաւ, իսկ հոգաբարձուք Մարիամեան-Յովնանեան և Եկեղեցական ծխական ուսումնարանաց ընտրին եռամեայ ժամանակաւ։

45) Մարթ է ընտրել զհոգաբարձուս ի միջոյ պատգամաւորաց կամ յայլոց ծխականաց։ Ցերկոսին դէպսն պարտ է կանխաւ գիտել զհաւանութիւն ընտրելեացն։

46) Ի կոչումն հոգաբարձութեան ոչ է մարթ ընտրել զայնոսիկ ծխականսն, զորոց յիշատակի ի 6 յօդուածի կանոնացս, ևս և զայնոսիկ, որք ունին ի վարձու զկալուածս եկեղեցեաց և ուսումնարանաց կամ օրինաւոր դաշամբք և մարհակօք կրեն պարտաւորութիւնս առ այնոսիկ հաստատութիւնս։

47) Ուսուցիչք այնոցիկ ուսումնարանաց, որոց վասն ընտրեն հոգաբարձուք, կարեն մասնակցել ընտրութեան պատգամաւորաց, բայց ոչ կարեն լինել պատգամաւոր կամ հոգաբարձու։

48) Ցընտրութիւն հոգաբարձուաց ուսումնարանացն, որք ընդունին նպաստս յայլոց եկեղեցեաց, գումարին պատգամաւորք եկեղեցւոյն, յորոյ անուն բացեալ է ուսումնարանն. ընդ պատգամաւորացն մասնակցեն և երեցփոխանք այնոցիկ եկեղեցեաց, որք մատակարարեն նպաստս, և ապա լինի ընտրութիւն հոգաբարձուաց ի ծխականաց միացեալ եկեղեցեացն։

49) Հաստատութիւն հոգաբարձուացն ընտրելոց և անձնափոխանորդաց նոյնն լինի կոնդակաւ Վեհափառ Հայրապետի ամենայն Հայոց ըստ առաջարկութեան Թեմակալ Առաջնորդի։ Արձակումն հոգաբարձուաց և անձնափոխանորդաց լինի նովին կարգաւ որպէս և հաստատութիւնն։

Թեմակալ Առաջնորդ Հայոց Վրաստանի և Իմերէթի Գէորգ եպիսկոպոս Սուրէնեանց

Թիֆլիս, Ապրիլ 7-ին

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Ապրիլի 29-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	93 ր.	10 կ.
Բերլին վրա 100 մարկ — . .	45 ր.	$57^1/_2$ »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	36 »	95 »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	48 »
Մաքսային կուպօններ — . .	149 »	50 »
Արծաթ — — — . .	— »	— »
Բօրսային դիսկօնտ — . .	5 »	7 »
Պետ. բանկի 5% տօմս 1 շրջանի .	101 »	50 »
— — — — 2-րդ .	101 »	50 »
— — — — 3-րդ . .	— »	— »
5% ոսկեայ ռէնտա	— »	— »
$4^1/_2$ ոսկեայ փոխառութիւն. . .	160 »	50 »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	101 »	50 »
— — — 3-րդ —	101 »	50 »
— — — 4-րդ —	— »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	245 »	— »
— — երկրորդ —	224 »	— »
Պետական երկաթուղային ռէնտա.	103 »	25 »
$4^1/_2$ ռէնտա	— »	— »
4% ներքին փոխառութեան . . .	96 »	50 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	102 »	75 »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	192 »	50 »
$4^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	93 »	— »
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած.		
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մնաալ. .	153 »	50 »
— — — թղթադ. .	$102^5/_8$ »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիաները.	$102^5/_8$ »	— »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	102 »	75 »
Օդեսայի — —	102 »	50 »
Թիֆլիսի — —	— »	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	— »
— — Քութայիսի — .	— »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԵԼԻՔ-ԱԶԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւնների:

Կ. Գ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի և նեարդային հ.

Դ. Դ. ՌՈՒԴԿՈՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխաների և կանանց հ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—$11^1/_2$—$12^1/_2$ ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Կին-բժիշկ ՏՈՒՐԲՈՎԻՉ—$12^1/_2$—1 ժ. կանանց հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի և մէզի ու սեռական օրգանների հ.

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—$7^1/_2$ ժ.

Ի. Ե. ՖՐԱՆՑԻՈՒՍ—7—$7^1/_2$ ականջի, կոկորդի և քթի ու նեարդային հ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) ու օպերացիայի համար առանձին: Հիւանդանոցումը ընդունվում են և ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ: (№ 72)

!Զգուշացէք կեղծումներից!

Հիգիէնական

ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ

Գ. Ֆ. ԻԻՐԳԷՆՍ

պրօվիզօրի:

Ոչնչացնում է երեսի դեղին բծեր, մաքրում է արևից այրվածը, ոչնչացնում է պզուկներ և քրտինքը: Առաջարկվում է որպէս տուալէտի անուշահոտ սապօն բարձր տեսակի: Ոսկի մեդալ՝ 1893 թ.

Գինը կտորի համար 50 կոպ., $^1/_2$ կտոր՝ 30 կ.: Ծախվում է բոլոր դեղագործական մագազիններում և դեղատներում:

Գլխաւոր պահեստ ամբողջ Ռուսաստանի համար: Գ. Ֆ. Իւրգէնսի մօտ ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ: Դէպօ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ. Դեղագործ. ապր. Կովկ. Ընկ. պահեստում, Ծուրինօվի, Պօպօվի և Ազմուրօվի դեղատներում և Արիստակօվի մօտ: (ե.) (№ 126) 4—12

Շուտով լոյս կը տեսնի

Գ. ՄԱՆՏԵԴԱՅԵԻ

„ՀԻՒԱՆԴ ՍԷՐ„

առողջապահական վէպը

Դիմել՝ Александрополь. учит. Ервандy Налбандянъ (ե. չ.) (№ 39) 3—4

Մարտի 20-ին լոյս տեսած պատկերը՝ 16 Հայ կաթողիկոսների, պատրիարքների, և նշանաւոր եպիսկոպոսների, փոփոխութեամբ լոյս տեսաւ երկրորդ տպագրութեամբ ապրիլի 7-ին: Գինն է 60 կոպէկ Թիֆլիսում: Օտար քաղաքացիների համար 1 րուբլի է, ճանապարհածախսով: Գումարով ցանկացողներին 20% զիջում:

Դիմել պէտք է այս հասցէով Тифлисъ Андреасу Оганесянцу, Լօրիս-Մելիքօվսկայա փողոց, տուն Մուխրանսկու, № 13:
(№ 46) 2—3

Լոյս տեսաւ

ՌԱՖԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ

ԸՆՏԻՐ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խմբագրութեամբ Գր. Խալաթեանի

Երկու հատոր. Հեղինակի երկու պատկերներով, ինքնագրով, կենսագրական նկարագրով, Նոր-Նախիջևանի համառօտ բառգրքով:

Հրատարակեց՝ ՎԱՌՎԱՌԷ ՔԱՆԱՆԵԱՆ յօգուտ հեղինակի ընտանիքին:

Գինը երկու հատորի—4 րուբլի: Դիմել՝ ՄՕՍԿՎԱ, Լազարեան ճեմարան. ԹԻՖԼԻՍ, Փիլիպպոս Վարդանեանց.
(№ 31) 6—6

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

1) «ԷՎԵԼԻՆԱ», էտիւդ, գինն, է . . 50 կոպ
2) «ԱՅՍՏԵՂ ԵՒ ԱՅՆՏԵՂ», » . . 10 »
3) «ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖ. ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ» . . . . 25 »
4) Նոյնը՝ գերմաներէն լեզուով . . 25 »
5) «DIE HUNGERSNOTH IN TURKISCH ARMENIEN» . . . . . . 20 »

Վաճառվում է «Մշակի» խմբագրատանը և Թիֆլիսի գրավաճառանոցներում:
(№ 23) 10—10

ԱՄԵՆԱՅԱՅՏՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ

ՌՕՅԱԼՆԵՐ

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ

ՖԻՍ-ՀԱՐՄՕՆԻՈՒՄՆԵՐ, ՋՈՒԹԱԿՆԵՐ: ԿԻԹԱՌՆԵՐ, ՖԼԷՅՏԵՐ, ԿԼԱՐՆԵՏՆԵՐ, ՋԱՅՆԱԽԱԶԵՐ, ԼԱՐԵՐ ԵՒ ԱՅԼՆ, ԵՒ ԱՅԼՆ:

Բոլոր տեսակ գործիքների համար գինը կարելի է վճարել մաս-մաս:

ՆՈՐ-ՊՐԷՅՍԿՈՒՐԱՆՏՆ

ուղարկվում է ձրի:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ԵՒ ՋԱՅՆԱԽԱԶԵՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ-ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ

ԴԷՊՕ

Բ. Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

Մատակարար կայսերական Երաժշտական Ընկերութեան

Тифлисъ, Музыкальное депо Б. М. Мириманіана, Дворцовая ул., д. Т. Д. З. Банка.
(№ 35) 4—20

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ

Հատոր առաջին, տետրակ երկրորդ. գինն է ճանապարհածախսով 60 կոպէկ:

Բովանդակութիւն: Հարբուխ (брюшной тифъ). Խօլերա. Թանչք. (кровавый поносъ). Անդրադարձ տենդ. (возвратный тифъ». Ճահճային տենդեր (болотныя лихорадки». Դիֆտերիտ. Կապոյտ հազ. Խնֆլուէնցա. Յաւելուած: Առաջին տետրակի գինն է 70 կոպ. ճանապարհածախսով. բովանդակութիւնն է: Միկրօբներ. Նախապաշտպանողական միջոցներ. քութէշ. (скарлатина) կարմրուկ. կեղծ կարմրուկ. ծաղկի պատուաստումը. ջրծաղիկ, կարմիր քամի, բծաւոր տիֆ, (сыпной тифъ).

Բժշկարանի առաջին հատորի երրորդ տետրակը լոյս կը տեսնի օգոստոսին հետևեալ բովանդակութեամբ: Մարսողական գործարանների հիւանդութիւնները, նրա մակաբոյծները (паразиты). մնոնդի առողջապահութիւնը, մանկական հասակի հիւանդութիւնները, գիտական բառերի բառարան հայերէն-ռուսերէն և ռուսերէն-հայերէն. բժժանորդների ցուցակը: Գինն է 1 ր. 20 կ. դիմել. Въ Елисаветполь, помощнику губернскаго врача, доктору медицины Теръ-Григорьянцъ.

Բժշկապետ Տէր Գրիգորեանց (Թիֆլիսեցի) (№ 49) 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՐԵԴԻՏԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով պատիւ ունի հաղորդելու ի տեղեկութիւն հասարակութեան, որ ներկայ 1894 թւի մայիսի 12-ին, ցերեկվայ 12 ժամին, Ընկերութեան Վարչութեան շինութեան մէջ, որ գտնվում է Սոլօղակի փողոցում, Քոչարեանցի տանը, նշանակված է վերջնական աճուրդ, առանց կրկնաճուրդի, բանաւոր և ծրարում կնքված յայտարարութիւնների միջոցով, Երևանեան Հրապարակի (Պուշկինսկայա փողոց), Արմենսկայա բազարի և Գրեազնայա փողոցի վրա գտնված տները և խանութները, որ պատկանում էին գեներալ լէյտենանտ Տէր-Ասատուրօվին, երկար ժամանակ կապալով տալու համար:

Պայմանագիրը և պայմանները կապալառութեան ցանկացողները կարող են տեսնել մայիսի 3-ից սկսեալ, Վարչութեան մէջ, ամենայն օր 10 ժամից մինչև 2-ը:
(№ 48) 2—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Հ. Յ. ՕՐԲԷԼԻ

Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

Առաւօտեան 8 ժամից մինչև 12 ժ. և երեկոյեան 4 ժամից մինչև 6 ժ. կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:
(№ 145) 144—150

ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ վարչութիւնը յայտնում է ի գիտութիւն իր անդամների, որ ապրիլի 23-ին կայացած ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը լինելու է երեքշաբթի՝ մայիսի 3-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, ընկերութեան կար ու ձևի դպրոցի դահլիճում, Սերգիևսկայա փողոց № 14: (№ 47) 2—2

„ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ“

Աշխատութիւն ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆԻ:

Գինն է 1 րուբլի: Ծախվում է Թիֆլիսում կենտրօնական գրավաճառանոցում, և Յովհաննէս Տէր-Սարգսեանցի մագազինում. Դվօրցօվայա փողոցի վրա, Բագու „Ալօր“ տպարանում: (№ 6) 8—10

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„ՌՕՍՍԻԱ“

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ 1881 Թ.

Ս. Պետերբուրգում, Большая Морская, № 37.

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՆԵՐ 20,500,000 ՌՈՒԲԼԻ

ընկերութեան տոկոսաբեր թղթերը պահվում են պետական բանկում:

Ընկերութիւնը ընդունում է՝

ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

այսինքն դրամագլուխների և եկամուտների, ապահովելու ընտանիքը կամ սեփական ծերութիւնը, բաժինքը աղջիկների համար, թոշակները տղաների համար և այլն, առանձին շահաւէտ պայմաններով և ապահովագրողների մասնակցութեամբ ընկերութեան օգուտներին:

1894 թւի յունվարի 1-ին «Ռօսսիա» ընկերութեան մէջ ապահովագրված էին 28,246 անձինք 75,621,010 րուբլի դրամագլխով:

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԴԺԲԱԽՏ ԴԷՊՔԵՐԻՑ

թէ առանձին անձինքների, նոյնպէս և համագումար ապահովագրութիւններ գործարաններում ծառայողների և բանւորների,—պակասեցնելով ապահովագրական վճարները՝ զիւլիզէնդի փոխարէն:

ՀՐԴԵՀԻՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ամեն տեսակ շարժական և անշարժ կալուածքների (շինութիւնների, մեքենաների, ապրանքների, կահկարասիքի և այլն):

ՏՐԱՆՍՊՕՐՏՆԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

գետային, ցամաքային և ծովային. ապահովագրութիւն նաւերի:

Ապահովագրութեան մասին յայտարարութիւնները ընդունվում են և ամեն տեսակ տեղեկութիւններ հաղորդվում են Վարչութեանը Ս. Պետերբուրգում (Большая Морская, սեփական տուն, № 37), Կովկասեան շրջանի համար ընկերութեան վարչութեան մէջ՝

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Սերգիևսկայա փ. տ. № 6. և բոլոր գործակալութիւններում կայսրութեան բոլոր քաղաքներում:

Ապահովագրական տոմսակներ՝ ճանապարհորդներին ապահովագրելու համար դժբաղդ դէպքերից՝ երկաթուղիներով և շոգենաւերով ճանապարհորդութեան ժամանակ տրվում են նոյնպէս երկաթուղիների կայարաններում և շոգենաւային նաւահանգիստներում: (№ 42) 4—15

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 2 Мая 1894 г. Типографія Канцел. Главноначал. гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ
ՏԷՐ—ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Ընդունում է երթեւեկ, կիսաթոշակաւոր և թոշակաւոր աշակերտներ: Պատրաստում է կլասիքական գիմնազիայի, ռէալական ուսումնարանի, կադէտների կորպուսի և այլ միջնակարգ ուսումնարանների համար:

Թիֆլիս, Գանովսկայա փողոց, № 11, սեփական տուն:

(№ 35) (եր. և շ.) 11—25

Ի. ԵՍ. ԲՐՕՆ ՖՕՆ ԲՐԵՆՆԷՐ

Յանձն է առնում ՀԱՇԻՍՊԱՀԱԿԱՆ, ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ և ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ պահելու գործը ամբողջ տարվայ ընթացքում, ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, հայերէն և ուրիշ լեզուներով. ստուգում է զանազան առևտրական և արդիւնաբերական հաստատութիւնների հաշիւները և մատեանները, քննում, փակում, բանում, և կազմում է առևտրական մատեանները. ընդունում է առևտրական մատեանների զանազան թիւրիմացութիւնների քննութիւնը և բացատրութիւնը:

Այն անձինք, որոնք չունեն հաշւապահներ, բայց ցանկանում են ունենալ կանոնաւոր հաշւապահութիւն, կարող են ունենալ ՃԻՇԴ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐԱՆՑ ԳՈՐԾԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԱՍԻՆ ԵՒ ԿԱՆՕՆԱՒՈՐ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ: Մատեաններ պահելու համար վերցվում է տարեկան 100 րուբլի և աւելի: Հասցէն Елизаветинская, № 25, ոստիկանական վարչութեան վերին յարկում:

Ուսուցանում է:

ՀԱՇԻՍՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐԱԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վճար { Հաշւապահութեան ամբողջ կուրսի համար (2—3 ամիս) 40 ՐՈՒԲԼԻ
Վճար { Արագագրութեան տեսական կուրսի համար (2 ամիս) 50 ՐՈՒԲԼԻ

Պարապմունքներ լինում են ամեն օր, երկու ժամվայ ընթացքում: Առաջադէմ պարապմունքների համար ՎԿԱՅԱԿԱՆՆԵՐ ռէալական դպրոցի դիրէկտորից և ուրիշ անձերից:

(№ 16) (շ) 11—100

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
(Թիֆլիս, Նագօրնայա փողոց, № 9)

Ցանկացողք, ունենալ իրանց առևտրական գործերի համար ուսման ընթացքը աւարտած աշակերտներ և աշակերտուհիներ, թող բարեհաճեն դիմել կուրսերի հիմնողին, Ս. Մանուէլեանցին: Աւարտողները ստացել են մասնագիտական առևտրական կրթութիւն, կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի հաստատած ծրագրի համեմատ, և ունեն օրինաւոր ատտեստատներ:

Կուրսերի ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Ծովեանովների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, учредителю коммерческихъ курсовъ С. П. Мануэльянцу.

№ 88 19—20

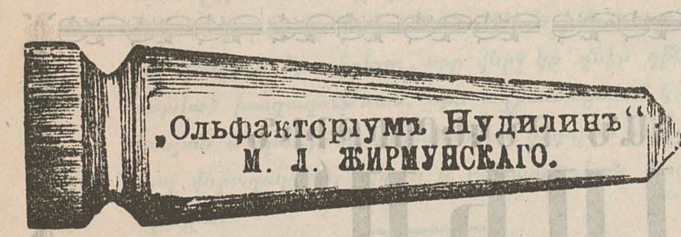

ՄԻՋՈՑ ԽԱՐԲՈՒԽԻ ԴԷՄ

բժշկական դէպարտամենտից թոյլատրված

ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

ծախվում է 40 կոպէկով

Գեղագոյ ծախան Ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում:

№ 128 (91 թ.) 19—40

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

մեծ պահանջը և աճողին հռչակը ՄԵՐ ՀՆԱՐԱԾ՝

ԾԱՂԿԱՅԻՆ Օ-ԴԷ-ԿՕԼՕՆԻ,

ԳԼԻՑԵՐԻՆԵԱՆ ՍԱՊՕՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ,

ԳԼԻՑԵՐԻՆԵԱՆ ՓՈՇԻ,

ԷԿՍՏՐԱԿՏ ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՅԱՍՄԻԿԻ ԵՒ ՐԷԶԷԴԱՅԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐԻՑ,

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱՐԿՂԻԿԻ ԵՒ ԱՅԼՆ

ստիպում է մեզ հետ մրցողներին ՆՄԱՆԵՑՆԵԼ ոչ միայն անունները, բայց և մեր մասնագիտութիւնների արտաքին տեսքը, որպէս զի զրանով մոլորեցնեն հասարակութիւնը և այդպիսով մեծացնեն իրանց արդիւնքների վաճառումը. աչա այդ պատճառով խնդրում ենք պատուելի գնողներին մեր արդիւնքները գնելու ժամանակ լուրջ ուշադրութիւն դարձնել ֆիրմայի և գործարանային մարկայի վրա:

ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.

(№ 8) 1, 15 7—8

ԴԵՂԱԳՈՐԾ **Ա. Ս. ԱՐԻՍՏԱԿԵԱՆԻ** ՊԱՀԵՍՏ ԵՒ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ դեղերի, մորթին գեղեցկացնող և հոտաւէտ, նոյնպէս և առողջապահական նիւթերի և տնտեսական գործիքների, բացված է Կուկիայում, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ, բժշկապետ Նաւասարդեանի առաջին մասն. հիւանդանոցի տակ:

(№ 67) 70—100 (և. շ.)

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА

HOTEL NIEMIECKI, „ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ" գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, քաղաքի կենտրոնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահաւորված նոմէրներ որոնց սարք ու կարգը ամենայաւ արտասահմանեան հիւրանոցների սենեակներին է նման: Նոմէրների գինը 50 կոպէկից մինչև 3 րուբլի օրական, անկողնով և ծառայով: Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն „Մշակ" և „Նոր-Դար" լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ: Կայ րէստօրան, տելեֆօն, քաղցրեղէնների խանութ, բաղնիքներ:

Հիւրանոցի կառքերը գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում:

(№ 21) 79—130 (շ.)

22—25 (շ) № 86

ԲԺԻՇԿ ՎԱՀԷ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԻԷՆՆԱ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ

Պատրաստ է օգնել ամեն հիւանդներին, որ կը գան քաղաք դարմանվելու համար: Հասցէս՝

Wahe Minassian. D-r. med. VIII Schlosse gasse, 10, Vienna.

(№ 42) 3—5

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ
ց1-ն Ապրիլ 1894

ՊԱՀԱՆՋՔ	Թիֆլիսում	Բագուի և Բաթումի բաժն.	Ընդամենը
1. Դրամարկղ (առձեռն թղթադրամ)	76,409—91	151,938—81	228,348—72
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետական Բանկ. բաժնում.	54,988—35	234,500 —	289.488 35
3. Զեղջ. (Disconto) մուրհ. երկու ստորագրութ.	3,334,324—60	1,258,701—84	4,593,026—44
4. Զեղջ. մուրհ. մի ստոր. ապահ. տոկոս. թղթ.	40,000 —	— —	40,000 —
5. Զեղջումն տոկոսաբեր թղթ., կտրօն. և այլն.	72,465—87	6,730—07	79,195—94
6. Փոխառութիւն գրաւականով՝			
ա) Պետութիւնից ապահ. տոկոսաբ. թղթերի	1,140,301—34	590,303—26	1,730,604—60
բ) › ոչ ապահ. › ›	308,680 —	22,925 —	331,605 —
գ) ապրանքների	63,659 —	320,062 14	383,721 14
դ) Ոսկւոյ և արծաթի	— —	25,385—59	25,385—59
7. Բանկի պատկանեալ տոկոսաբեր թղթեր.	542,191—86	69,411—33	611,603 19
8. Տոկոսաբեր թղթեր պահեստի դրամագլխի	217,376—40	— —	217,376—40
9. Ոսկի և արտասահմանի փոխանակագրեր.	231,046—24	11,295—69	242,341—93
10. Թղթակիցներ՝			
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)	777,942—92	— —	777,942—92
բ) Բանկի հաշիւը (Nostro)	194,244—35	— —	194,244—35
11. Բաժինների հաշիւը կենտր. վարչ. հետ	758,403—29	— —	758,403—29
Կենտրոնական վարչութեան հաշիւը բաժինների հետ	— —	102,752—45	102,752—45
12. Գնումն և վաճառ. արժեթղթ ըստ յանձնար.	27,200 —	— —	27,200 —
13. Պայմանաժամն անցուցած փոխառութիւն.	27,170 —	7,810 —	34,980 —
14. Բողոքված մուրհակներ	2,560 —	— —	2,560 —
15. Ընթացիկ ծախսեր	18,695—31	10,221 34	28,916 65
16. Կահկարասիք և սկզբնական ծախսեր	3,423—96	2,697—46	6,121—42
17. Յետ ստացուելիք ծախսեր	7,777—34	11,792—95	19,570—29
18. Անշարժ կալուածք	— —	46,622—65	46,622—65
Ր. Ա.	7,898,860—74	2,873,150—58	10.772,017—32

ՊԱՐՏՔ	Թիֆլիսում	Բագուի և Բաթումի բաժն.	Ընդամենը
1. Հիմնական դրամագլուխ	1,000,000 —	— —	1,000,000 —
2. Պահեստի դրամագլուխ	217,464—28	— —	217,464—28
3. Դրամական աւանդներ՝			
ա) Պայմանաժամով	3,444,724 —	550,761 —	3,995,485 —
բ) ց'Պահանջ	274,192 —	104,232 —	378,424 —
գ) Ընթացիկ հաշւով հասարակ	979,274—17	1,062,581—01	2.041,855—18
դ) › › պայմանաւոր	— —	188,726—20	188,726—20
4. Մասնաւոր հաշիւ պետ. բանկայի Թիֆլ. բաժն. ապահովված մուրհակներով	70,000 —	— —	70,000 —
5. Զեղջումն մուրհակների պետական բանկի Թիֆլիսի բաժնի	101,650 —	— —	101,650 —
6. Թղթակիցներ՝	— —	— —	— —
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)	921,173 57	— —	921,173—57
բ) Բանկի հաշիւը (Nostro)	373,121—39	— —	373,121—39
7. Բաժինների հաշիւը կենտ. վարչութ. հետ.	— —	777,346—86	777,346—86
Կենտրօն. վարչութ. հաշիւը բաժին. հետ.	76,209—75	— —	76,209—75
8. Բանկի բաժնետամսերու անվճար կտրօնների բաշխը	5,820—22	— —	5,820—22
9. Չը վճարուած տոկոսներ, աւանդների, ընթացիկ հաշիւների և այլ գործողութեանց	85,774—42	22,147 —	107,921—42
10. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարականներ	105,013—48	59,418—28	164,431—76
11. Փոխանցիկ գումարներ	103,515—21	43,955—10	147,470—31
12. Բողոքված մուրհակները	— —	— —	— —
13. Արդիւնք 1893 թ.	140,928—25	63,983—13	204,911—38
Ր. Ա.	7,898,860—74	2,873,150—58	10,772,011—32

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 2 Мая 1894 г.

Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.